

Ahvenanmaan sotilaallinen ja sotilaspoliittinen merkitys.

Kirjoittanut yleisesikuntakapteeni L. J. Sauramo.

A. Johdanto.

»Ladattu pistooli on ojennettu kohti Ruotsin sydäntä», sanottiin naapurimaassamme, kun Venäjän toiminta Ahvenanmaan saarten linnoittamiseksi maailmansodan aikana tuli tunnetuksi. Ruotsin pelko omasta turvallisuudestaan oli silloin täysin ymmärrettävissä. Nykyään lienee yhtä selvästi ruotsalaistenkin kannalta katsoen ymmärrettävissä, kuinka lyhytnäköiseen tekoon tämä pelko oli aiheena, kun Ruotsi ajoi läpi Ahvenanmaan sopimuksen siinä muodossa, kuin se nyt on voimassa. Ahvenanmaan kysymys ei ole tämän sopimuksen avulla poistunut päiväjärjestyksestä. Ei voida kieltää, ettei saariryhmän neutralisointi ja linnoittamiskielto saattaisi olla helpommin aiheena hankauksiin Itämeren alueella kuin linnoitettu, Suomen hallussa oleva Ahvenanmaa. Nykyisten olosuhteiden vallitessahan Itämeren alue voi helposti joutua suurten sotatoimien piiriin. Onhan se ainoa alue, jossa esimerkiksi sellaisten suurvaltojen kuin Venäjän ja Saksan sotavoimat saattavat kohdata toisensa joutumatta ylittämään jonkin muun maan aluetta.

Tämän tutkielman tarkoituksena on luoda yleiskuva Ahvenanmaan kysymyksen kehityksestä vuoden 1921:n sopimuksen syntymiseen saakka sekä tarkastella Ahvenanmaan sotilaallista ja sotilaspoliittista merkitystä lähinnä nykyistä ajankohtaa silmällä pitäen.

B. Ahvenanmaan kysymyksen kehitys vuoteen 1921 saakka.

I. Suomen sota 1808—1809.

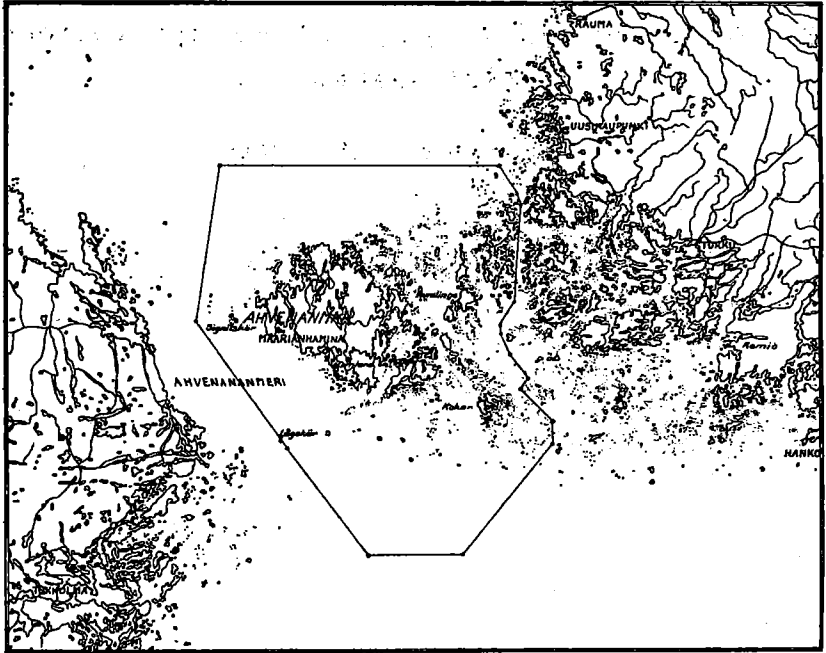
Ennen Suomen sotaa vuosina 1808—1809 ei Ahvenanmaa ollut esiintynyt varsinaisena sotilaallisena tekijänä Ruotsi-Suomen sodissa. Tämän sodan aikana sattuu kuitenkin tapauksia, jotka täysin selvästi osoittavat, mikä sotilaallinen merkitys tällä saariyhmällä on.

Jo heti sodan alkupuolella, kun Etelä-Suomi oli vallattu, kiinnitti Buxhoevdén huomiota siihen merkitykseen, mikä Ahvenanmaan saarilla oli Suomen ja Ruotsin välisenä yhdystienä. Tätä silmällä pitäen lähetettiin jo maaliskuussa v. 1808 venäläisiä miehitysjoukkoja Ahvenanmaalle. Miehitysjoukot palautettiin kuitenkin jo huhtikuussa takaisin, koska pelättiin niiden joutuvan eristetyksi jäiden lähdeyttä.

Keisarilla oli kuitenkin kauemmas tähtäävät suunnitelmat. Buxhoevdén sai häneltä käskyn hyökätä jätse Ruotsiin 10,000 ja 12,000 miehen armeija mukanaan. Tähän ei enää kuitenkaan samana vuonna ollut mahdollisuutta ryhtyä. Silti miehitettiin saaret uudelleen, vaikka miehitys ei tälläkään kertaa tullut pitkäaikaiseksi, koska nyt Ahvenanmaan väestö nousi venäläisiä vastaan ja onnistui karkottamaan heidät.

11 p:nä lokakuuta 1808 kuningas määräsi von Döbelnin ottamaan vastaan Ahvenanmaan saarten puolustuksen johdon. Hänen noudatettavakseen annettavasta puolustussuunnitelmasta oli kuninkaalla ja armeijan kenraaliadjutantilla af Tibellillä oleellisesti vastakkainen käsitysanta. Viimeksi mainittu piti Ahvenanmaalla olevien joukkojen asemaa talvisaikaan siksi epävarmana, että saarten puolustaminen viimeiseen saakka voisi aiheuttaa puolustusjoukon täydellisen tuhon ylivoimaisen vihollisen saarroituksen takia. Kuninkaan päätöksenä kuitenkin oli, että saaria on puolustettava ja pyrittävä siten pitämään sotänäyttämö meren toisella puolen.

Maaliskuussa 1809 hyökkäsi kolmannen kerran venäläinen, tällä kertaa 17,000 miehen suuruinen armeija, kahdessa kolonnassa

Kumlingen ja Föglön kautta Ahvenanmaalle. Döbeln joutui vaikeaan asemaan, mutta hänen onnistui neuvottelutietä pelastaa puolustusjoukot, vaikka itse Ahvenanmaa joutui venäläisten käsiin. Keisari oli antanut käskyn hyökätä Ruotsiin saakka, mutta venäläisten joukkojen päällikkö, kenraali Knorring, piti yritystä kuitenkin liian uhkarohkeana, ja Ruotsi vältti tällä kertaa sitä uhkaavan vaaran.

Tällä Ahvenanmaan valloituksella ja Ruotsiin tähtäävän hyökkäyksen suunnitteluilla oli huomattava merkityksensä. Se oli ensimmäinen konkreettinen esimerkki ruotsalaisille Ahvenanmaan merkityksestä Ruotsin puolustukselle, ja voidaan täydellä syyllä sanoa, että varoitus on painunut ruotsalaisten mieleen. Tämän tapauksen jälkeen muodostuikin Ahvenanmaan kysymys yhdeksi Ruotsin koko puolustuskysymyksen tärkeimpiä tekijöitä.

Haminan rauhanneuvotteluissa oli Ruotsin luovutettava Ahvenanmaan saaret Venäjälle siitä huolimatta, että se teki voitavansa saadaksesen pitää saaret hallussaan. Venäläisten mielipide

tästä kysymyksestä oli se, että »Suomi ilman Ahvenanmaata on kuin laukku ilman lukkoa». Myöskään eivät pyrkimykset saada Venäjä suostumaan ehtoon, että Ahvenanmaalle ei saisi rakentaa minkäänlaatuisia linnoituksia, johtaneet tulokseen, ja Ruotsin oli peräännyttävä vaatimuksistaan tässäkin kysymyksessä.

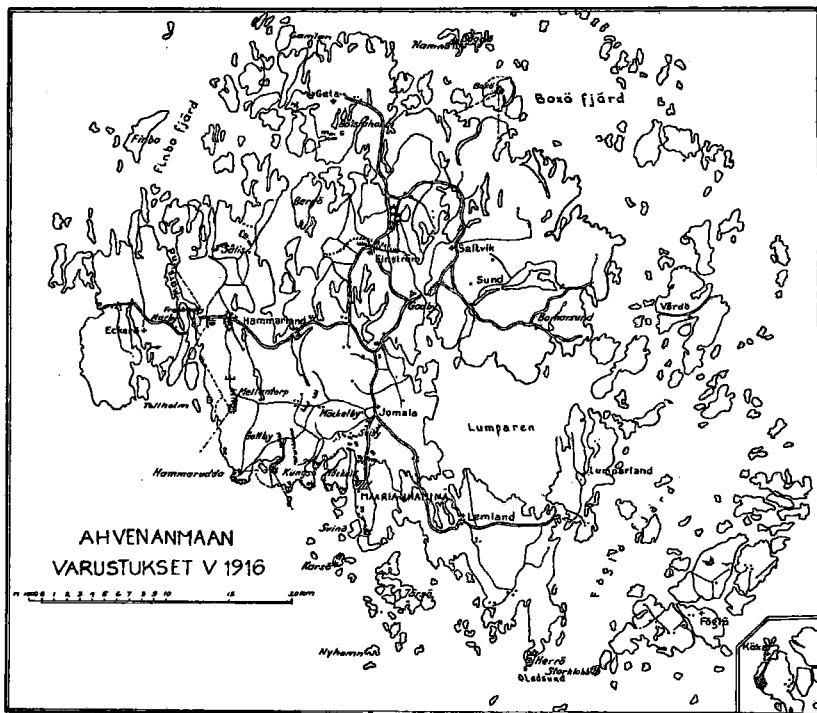
2. Vuodet 1809—1856.

Heti Haminan rauhanteon jälkeen Barclay de Tolly teki keisarille esityksen Ahvenanmaan pysyväksi miehittämiseksi. Keisari Aleksanterin päätöksen perusteella saarten linnoitustöitä ryhdyttiinkin suorittamaan, joskin hitaasti ja vaatimattomassa mittakaavassa.

Vuoden 1830 luvun alussa kiinnitti jo Englantikin vakavaa huomiota Ahvenanmaalla suoritettaviin nyt jo suurisuuntaisempiin linnoitustöihin. Englannin ulkoministeri lordi Palmerston huomautti Venäjän hallitukselle, että se katsoo Ahvenanmaalla suoritettujen linnoitusrakennustöiden olevan tarkoitetut rajoittamaan Englannin oikeuksia ja merkitsevän sotaisia aikeita Englantia vastaan. Vakavampia toimenpiteitä ei tämä kuitenkaan toistaiseksi aiheuttanut.

Kysymys tuli uudelleen esille vasta Krimin sodan aikana, jolloin Englannin ja Ranskan laivastot toimivat Itämerellä. Nyt näiden maiden laivastot kohdistivat hyökkäyksensä mm. Ahvenanmaan linnoitusten hävittämiseksi. Bomarsund valloitettiin valmistavan pommituksen jälkeen maihinnousujoukkojen avulla 16 p:nä elok. 1854.

Liittoutuneet tarjosivat nyt Ruotsille mahdollisuuden ottaa haltuunsa Ahvenanmaan saaret, mutta koska tämä toimenpide olisi merkinnyt Venäjän ja Ruotsin välien rikkoutumista, ei Ruotsi tähän suostunut. Sen sijaan halusi Oskar I saattaa Ruotsin edut rauhanneuvotteluissa huomioon otettavaksi. Ruotsin tässä mielessä Ranskalle tekemä ehdotus käsitti kolme vaihtoehtoa, nimittäin Ahvenanmaan alueen liittämisen Ruotsiin, sen muodostamisen neutraaliseksi ja kiellon, jonka mukaan Venäjä ei saisi rakentaa saarille mitään sotilaallisia varustuksia. Viimeksi mainitun toivomuksen Ruotsi saikin toteutetuksi. Sodan jäl-

keen täytyi Venäjän Pariisin rauhassa v. 1856 suostua servituuttiin, jossa se lupasi olla rakentamatta linnoituksia Ahvenanmaalle.

3. Maailmansota.

Vuoden 1856 jälkeen oli Ahvenanmaan asia eri muodoissa esillä. Venäjän pyrkimyksenä oli päästä irti vuoden 1856 määräyksistä, mutta vasta maailmansodan syttyminen vuonna 1914 saattoi koko kysymyksen uuteen valoon. Venäjä ryhtyi sodan aikana Ahvenanmaan saarten linnoittamiseen liittolaistensa suostumuksella. Koska Ahvenanmaan linnoittaminen vaikutti huomattavasti Venäjän sotilaalliseen asemaan Itämerellä ja on hyvin oleellinen tekijä saariryhmän sotilaallisen merkityksen arvioinnissa, selitetään seuraavassa Venäjän maailmansodan aikuiset linnoitustyöt pääpiirteittäin. Linnoitukset käsittivät seuraavat patterit (vrt. karttaliitettä):

Ahvenanmaan pohjoisosassa olivat *Boxön* (neljä 21,6 cm:n kanuunaa) ja *Hamnön* (kaksi 12 cm:n kanuunaa) patterit. Näiden pattereiden tehtävänä lienee ollut Hamnön ja Boxön ohi johtavien väylien suojaaminen ja maihinnousun torjunta.

Mantereen länsirannikolla olivat patterit *Sälisissa*, *Frebbenbyssä* ja *Mellantorpissa*. Ensiksi mainitun patterin tehtävänä oli edullisen ankkuripaikan suojaaminen ja maihinnousun torjunta. Jälkimmäisten tehtävänä lienee ollut — paitsi maihinnousun torjuntaa — tukea laivaston, lähinnä sukellusveneiden toimintaa niiden käyttäessä Marsundetia ja Eckerön lahtea tukikohtanaan. Sälisissa oli kaksi, Frebbenbyssä ja Mellantorpissa kummassakin neljä 15 cm:n kanuunaa.

Mantereen eteläosassa olivat *Kungsön* (kolme 15 cm:n kanuunaa) ja *Korsön* (kaksi 12 cm:n kanuunaa ja kaksi 15 cm:n hauptsia) patterit, joiden tehtävänä oli Maarianhaminan sisääntuloväylien sulkeminen ja satamassa olevien laivastovoimien toimintavapauden turvaaminen.

Föglöfjärdin eteläosassa olivat *Herrön* (neljä 12 cm:n kanuunaa) ja *Storklobbenin* (neljä 15 cm:n kanuunaa) patterit. Näiden päätehtävänä oli sulkea Föglöfjärdin sisääntuloväylä ja siten pääsy sisäsaaristoon.

Kökarissa oli kaksi patteria, joista toinen oli aseistettu neljällä ja toinen kahdella 12 cm:n kanuunalla. Pattereiden tehtävänä oli suojata saariston lähistöllä yhtyviä laivaväyliä.

Näiden Ahvenanmaalle rakennettujen pattereiden lisäksi rakennettiin tarpeelliset kasarnit, laiturit, puhelinyhteydet jne. Lisäksi Ahvenanmaalla oli mm. kaksi lentoasemaa.

Kenttävarustuksia rakennettiin pääasiassa Maarianhaminan lähistölle sekä Mellantorpin, Hammarlandin ja Finströmin seuduille. Niiden sijoituksesta päätellen pidettiin Maarianhaminan, Hammaruddenin ja Tellholmin seutuja maihinnousun kannalta uhatuimpina.

Ahvenanmaan linnoitukset olivat maailmansodan aikana täten muodostuneet Venäjän uloimmaksi asemaksi koko Suomenlahden suurusuuntaisessa linnoitussuunnitelmassa. Päämäärältään oli Ahvenanmaan linnoittamisen luonne näin ollen defensiivistä laatua. Sen tarkoituksena oli pitää saariryhmä Venäjän hallussa

saksalaisten mahdollisten hyökkäysten varalta ja rajoittaa Saksan laivaston toimintaa Itämeren pohjoisosissa.

Saarten linnoittamisella oli kuitenkin selvästi offensiivinenkin luonteensa. Niin kauan kuin saaret olivat Venäjän hallussa, oli Venäjän laivastovoimilla mahdollisuus ulottaa toimintansa kauemaksi länteen. Ruotsin taholta taas katsottiin linnoittamisen soveltuvan offensiiviin erikoisesti sitä vastaan.

Olikin luonnollista, ettei näiden linnoitusten rakentaminen voinut olla herättämättä Ruotsin mielenkiintoa. Ruotsi katsoi näiden toimenpiteiden heikentävän huomattavasti maan sotilaallisia puolustusmahdollisuuksia. Ruotsalaiset selittivät linnoitusten soveltuvan merivoimien tukikohdaksi hyökkäyksessä Ruotsia vastaan paljon suuremmissa määrin kuin niillä olisi merkitystä puolustustoimenpiteinä Saksaa vastaan käytävässä sodassa. Ruotsissa pidettiin linnoittamista mm. vain eräänä keinona Ruotsin pakottamiseksi liittymään ympärysaltoihin, jotta tätä tietä saataisiin yhteys Venäjän ja Englannin välille ja Saksan Ruotsista saama materiaalinen apu estetyksi. Ruotsilla ei halustaan huolimatta kuitenkaan ollut mahdollisuuksia vaikuttaa Venäjän tekemään linnoittamispäätökseen. Ruotsia tosin rauhoitettiin sillä, että linnoittamistoimenpiteet olisivat vain väliaikaisia, mutta on ilmeistä, että venäläiset eivät näistä vakuutteluista huolimatta olisi hävittäneet linnoituksia sodan päätyttyä. Tästä on todistena mm. se, että helmikuussa v. 1917 Venäjän ulkoasiainministeriö kehoitti Venäjän silloista Pariisin lähettilästä Isvolskia hankimaan Ranskan tuen vuoden 1856 sopimuksen purkamiseksi. Ranskan silloinen pääministeri Briand ilmoittikin omasta puolestaan kannattavansa tätä Venäjän pyrkimystä.

Aivan uuteen vaiheeseen Ahvenanmaan kysymys tuli sen jälkeen, kun Venäjällä puhkesi vallankumous maaliskuussa v. 1917. Ruotsissa, etenkin oikeistotaholta, esitettiin nyt vaatimuksia Ruotsin sekaantumisesta Saksan liittolaisena maailmansotaan nimenomaan Ahvenanmaan liittämiseksi Ruotsiin. Kun myöhemmin Suomessa syttynyt punakapina oli kehittynyt vapaussodaksi, pyrki Ahvenanmaan väestö ja Ruotsi käyttämään näin syntyneitä tilaisuuksia hyväkseen Ahvenanmaan irrottamiseksi Suomesta. Ruotsalaisten Ahvenanmaalle lähettämä retkikunta, joka saapui helmikuussa 1918, onnistuikin »välittäjäntehtävässään» niin, että

sekä venäläiset että punaiset, mutta myöskin Ahvenanmaalla olleet valkoiset joukot suostuivat poistumaan Ahvenanmaalta, ja ruotsalaiset jäivät yksin hallitsemaan saaria. Tilanne muuttui kuitenkin, kun Ahvenanmaalle saapui maaliskuun 3 p:nä saksalainen laivue, jolloin ruotsalaisten oli vuorostaan poistuttava saarilta.

4. Linnoitusten hävittäminen.

Kun vuoden 1917 lopussa alkoivat Saksan ja Venäjän väliset rauhanneuvottelut, esitti Ruotsin hallitus, että Ahvenanmaan kysymys otettaisiin esille näissä neuvotteluissa. Rauhansopimukseen otettiinkin lisäys, jonka mukaan Ahvenanmaan linnoitukset oli hävitettävä, mutta muut Ahvenanmaahan liittyvät sotilaalliset kysymykset oli järjestettävä Saksan, Venäjän, Suomen ja Ruotsin välisellä sopimuksella, johon muut Itämeren maat voisivat liittyä.

Samoihin aikoihin, kun saksalainen retkikunta saapui Ahvenanmaalle, tehtiin myöskin Saksan ja Suomen kesken sopimus linnoitusten hävittämisestä.

Kesällä 1918 tuli Ahvenanmaan linnoitusten hävittäminen ratkaisuunsa. Ruotsin aloitteesta kysymys otettiin Ruotsin, Venäjän ja Saksan välisten neuvottelujen kohteeksi. Ruotsin hallituksen pyrkimykset johtivatkin nyt siihen, että linnoitusten perusteellinen hävittäminen suoritettiin v. 1919 näiden kolmen maan sotilasedustajien muodostaman komission valvonnassa.

5. Ahvenanmaan kysymys ja kansainliitto.

Ruotsi teki edelleen voitavansa saadakseen maailmansodan jälkiselvittelyissä Ahvenanmaan kysymyksen ratkaistuksi lopullisesti sille edullisimmalla tavalla, nimittäin liittämällä Ahvenanmaan Ruotsin valtakuntaan. Tätä päämäärää silmällä pitäen Ruotsin hallitus pyrki saamaan kysymyksen ratkaisuun Versailles'n rauhankonferenssissa. Rauhansopimukseen ei kuitenkaan tullut määräyksiä Ahvenanmaan suhteen. Sen sijaan kysymys tuli Englannin hallituksen esityksestä kansainliiton käsiteltäväksi. Kysymyksen selvittämiseksi kansainliiton neuvosto 12 p:nä heinä-

kuuta 1920 päätti asettaa kansainvälisen juristikomission antamaan lausuntonsa Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellisesta asemasta sekä alueen demilitarisoinnista.

Komissio antoi lausuntonsa 3 p:nä elokuuta 1920. Ratkaisu ei tapahtunut kuitenkaan Ruotsin toivomaan suuntaan. Lausunnon mukaan alue kuului Suomeen, mutta Suomen tulisi antaa tietyt takeet Ahvenanmaan väestön oikeuksien kunnioittamisesta. Ahvenanmaan saarten demilitarisointiin nähden komissio lausui mielipiteenään, että vuoden 1856 määräykset Ahvenanmaan linnoittamattomuudesta on katsottava olevan edelleen voimassa.

Ryhtymättä lähemmin käsittelemään Ahvenanmaan kysymyksen vaiheita ja siihen liittyviä neuvotteluja mainittakoon, että kansainliiton neuvosto 24 p:nä kesäkuuta 1921 teki päätöksen, jonka mukaan Ahvenanmaan saarten suvereniteetti kuului Suomelle, Ahvenanmaan väestölle oli annettava takuut väestön erikoisoikeuksien säilymisestä ja toimenpiteisiin oli ryhdyttävä Ahvenanmaan saarten neutralisointia ja linnoittamattomuutta koskevan kysymyksen lopulliseksi järjestelyksi.

6. Ahvenanmaan sopimus v. 1921.

Edellä mainitun päätöksen perusteella kutsuttiin kansainliiton aloitteesta Geneveen Suomen, Ruotsin, Saksan, Tanskan, Viron, Latvian, Puolan, Englannin, Ranskan ja Italian valtuutetut laatimaan Ahvenanmaan linnoittamattomuutta ja neutralisoinnista koskevaa sopimusta. Sopimus allekirjoitettiin Genéveissä 20 p:nä lokakuuta 1921, ja Suomi ratifioi sen tammikuun 28 p:nä 1922. Jäljennös sopimuksesta on tämän kirjoituksen liitteenä.

Kuten sopimuksesta ilmenee, Suomen sotilaallista laatua olevat oikeudet Ahvenanmaahan ovat jokseenkin vähäiset. Suomen sopimusta laadittaessa ajama kanta, jonka mukaan Suomen olisi pitänyt saada oikeus käyttää saaristoa vapaasti puolustukseen jonkun toisen vallan hyökätessä sen kimppuun, on voimassa olevan sopimuksen hengen vastainen. Sopimuksessa määritellyllä alueella Suomella on vain oikeus laskea miinoja ja sitä varten ryhtyä välttämättömiin laivastotoimenpiteisiin Ahvenanmaan puolueettomuuden turvaamiseksi. Muutkin Ahvenanmaan tai Suomen

puolustuksen hyväksi Ahvenanmaalla tapahtuvat toimenpiteet sallitaan vain tietyin ehdoin. Sopimuksessa mm. sanotaan, että jos Itämeri joutuu sodan piiriin tai »jos Ahvenanmaan saaria taikka niiden kautta Suomen mannermaata vastaan suunnattu äkillinen hyökkäys saattaisi vyöhykkeen puolueettomuuden varaan, on Suomen ryhdyttävä vyöhykkeellä tarpeellisiin toimenpiteisiin hyökkääjän pysäyttämiseksi tai torjumiseksi siksi kunnes Korkeat Sopimuksetekijät tämän sopimuksen mukaisesti saattavat puuttua asiaan puolueettomuuden arvossapitämiseksi».

E erityisen merkityksellinen on Suomen kannalta sopimuksen 7 artikla, jolla on tahdottu antaa sopimuksen allekirjoittajavaltojen takeelle tarpeeksi tehoa. Tämän mukaan jokaisella takaajavaltiolla on oikeus kääntyä sopimuksen rikkomisen ollessa kysymyksessä Kansainliiton neuvoston puoleen, jotta tämä yhdessä allekirjoittaneiden valtojen edustajien kanssa päättäisi, mihin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä. Takaajavaltiot ovat sopimuksen mukaan velvolliset ryhtymään toimenpiteisiin, joihin neuvosto ja takaajavaltioiden edustajat ovat *yksimielisesti* päättäneet ryhdyttäväksi, jolloin sopimuksen rikkomisesta syytetyn valtion edustajan ääntä ei oteta huomioon. Jos yksimielisyyttä ei synny, on jokaisella oikeus ryhtyä toimenpiteisiin, joita neuvosto $\frac{2}{3}$ enemmistöllä on puoltanut.

Sopimuksen tarkoituksena on tietenkin estää Ahvenanmaan alue muodostumasta sotilaalliseksi tai poliittiseksi riitakysymykseksi. Se, mitä sopimukselta odotettiin, perustui epäilemättä hyvin suuressa määrin siihen, että uskottiin Kansainliiton muodostuvan huomattavammaksi voimatekijäksi, kuin se nyt todellisuudessa on. Sopimuksen arvoa vähentää erityisesti se, että Venäjä ei ole siihen liittynyt ja että koko avunantojärjestelmä perustuu neuvoston ja takaajavaltion yksimieliseen päätökseen. Myöskin on kyseenalaista, syntyykö sellaistaakaan päätöstä, jota $\frac{2}{3}$ kannattaa, jotta millään takaajavaltiolla olisi edes oikeus ryhtyä toimenpiteisiin alueen puolueettomuuden turvaamiseksi.

Sopimuksen aiheuttamia vaikeuksia ja haittoja Suomen puolustuskysymykselle ja yleensä Itämeren sotilaallisille olosuhteille ei vielä tässä yhteydessä lähemmin ryhdytä käsittelemään. Tämä sopimus on kuitenkin se lähtökohta, joka määrittelee Ahvenanmaan koko sotilaspoliittisen aseman nykyään. Tästä tutkielmasta

käynee lukijalle myöhemmin ilmi, minkälaatuinen merkitys Ahvenanmaalla on tämän sopimuksen ehtojen vallitessa ja millä tavoin niistä vapautuminen vaikuttaisi Itämeren ja lähinnä Suomen sotilaspoliittiseen tilanteeseen.

C. Ahvenanmaan strateginen asema Itämerellä.

I. Ahvenanmaan alue ja sen sotamaantieteellinen asema.

Ahvenanmaan saariryhmän sotilaallinen merkitys riippuu ensisijassa sen maantieteellisestä asemasta. Ahvenan manner ja siihen liittyvä tiheä saaristo muodostavat luonnollisen sulun Pohjanlahden suulle, samalla kun se soveltuu käytettäväksi tukikohtana operaatioihin koko pohjoisen Itämeren alueella. Luomme ensin lyhyen katsauksen itse saaristoon ja sen luonteeseen.

Varsinaisen Ahvenan mantereeseen suuruudesta antaa kuvan sen suurin pituus, runsaasti 50 km, ja suurin leveys, joka on n. 40 km. Mantereeseen tunkeutuvat syvät lahdekkeet, jotka jakavat sen tavallaan kahteen osaan. Länsirannalla *Marsundin* erottama *Eckerö* samoin kuin itärannikolla olevat *Lemland* ja *Lumparland* voidaan laskea kuuluvan mantereeseen. Itse mantereella on tiheä ja verrattain hyvässä kunnossa oleva tieverkosto, joten joukkojen siirto mantereella käy autoilla mukavasti ja nopeasti päinsä.

Ahvenanmaan puolustuksen kannalta katsoen on maihinnousunuhka rannikon laadun puolesta suurin lounaisosassa, Maarianhaminan ja Eckerön välillä, jossa rannikko on tasaista ja merenkululle helpompaa. Sitä paitsi tällä rannikolla on Ahvenanmaan ainoa kaupunki, joka satamalaitteineen tarjoaa mahdollisuudet joukkojen purkamiseen, jälkikuljetusten järjestelyyn jne. Maihinnousua peläten venäläisetkin varustivat, kuten jo edellä on todettu, tämän rannikko-osan erityisesti maavoimien taistelua silmällä pitäen. Edelleen voidaan odottaa maihinnousuja tapahtuvan Eckerössä tai Lemlandissa, jotka soveltuvat hyvin sillanpääasemiksi, mikäli maihinnousija katsoo operatiivisten näkökohtien vuoksi niiden hyväksikäytön edulliseksi. Pohjoisrannikko on maihinnousun kohteena vähemmän todennäköinen, jos vihollisen on suoritettava merimarssinsa Itämereltä Ahvenanmeren kautta.

Ahvenan manner on verrattain tiheästi asuttua, 18,9 asukasta km². Lukuisat kylät tarjoavat riittävän majoituksen suurillekin joukoille, samoin voidaan joukkojen elintarvikehuolto tarpeen tullen tyydyttää tilapäisesti pakko-ottoteitse. Samoin on asiantaita hevosiin, ajoneuvoihin ja autoihin nähden. Yllättävän valloituksen tapahduttua nämä tarvikemäärät tietenkin joutuvat valtaajalle, ja sillä tavoin ne helpottavat osaltaan jälkikuljetusta. Sotilaalliselta kannalta katsoen on pidettävä tärkeänä seikkana myös sitä, että Ahvenanmaalle valmistuu tämän vuoden kuluessa maalentokenttä.

Ahvenan mantereelta itään leviää laaja ja tiheä saariryhmä aina Suomen mantereelle saakka. Itse Ahvenanmaan saaristoon kuuluu yleiskartan mukaan 6,554 saarta. Saaristo on vaikeasti kuljettavaa ja sen puolustaminen sen takia myös huomattavan helppoa. Suurten alusten tunkeutuminen saaristoon, jos sitä rohkeasti puolustetaan, on sangen uhkarohkeata. Saaristoväylät pakottavat varovaan ajoon, ja puolustaja voi sulkea väylät miinaesteillä. Pienemmillä aluksilla kuten moottoritorpedoveneillä ja hävittäjillä on sen sijaan mahdollisuuksia tunkeutua saaristoon. Vieläpä sukellusveneetkin voivat ilmestyä saaristoteille, kuten maailmansodassa tapahtui. Jos kuitenkin saaristoa puolustetaan aktiivisesti käyttäen tykistöä, esteitä, saaristomerenkulkuun soveltuvaa laivastoa sekä ilmavoimia, ei saaristo ole valloitettavissa muuten kuin vähitellen ja suurin ponnistuksin. On huomattava, että tämä ei koske vain varsinaista Ahvenanmaan saaristoa, vaan koko yhtenäistä saaristoaluetta, joka ulottuu Hankoniemestä, Ahvenan manner mukaan luettuna, aina Uuteenkaupunkiin saakka. Tärkeimmistä saarista mainittakoon seuraavat:

Kökar saariryhmän kaakkoisosassa sulkee sen sivuitse Ahvenanmaan—Turun saaristoon etelästä tulevan väylän ja Utöstä Föglöön menevän väylän. Saaren sotilaallista merkitystä lisää myös sen linnoitusten sijoitteluun ja joukkojen majoitukseen riittävä koko sekä helppo pääsy mereltä ja suojatut ankkuripaikat. Ahvenanmaan puolustajan liikkuvien laivastovoimien toimintavapautta lisää linnoitettu Kökar näiden pyrkiessä toimimaan Itämerellä. Edellä kuvatun asemansa ja luonteensa vuoksi soveltuu Kökar myös Ahvenanmaan valtauksen välitukikohdaksi. Saarelle voi-

daan purkaa joukkoja ja aseita ja on sieltä käsin helppo uhata myös Turkuun johtavia yhteyksiä.

Kökarista länteen oleva *Föglön saariryhmä* hallitsee yhdessä Lemlandin kanssa *Föglöfjordin* kautta sisäsaaristoon kulkevia väyliä. Syvenmällä saaristossa on tällä suunnalla mainittava vielä *Sottunga* ja *Kumlinge*, joista käsin Ahvenan mantereen itäpuolella olevat väylät ovat suljettavissa.

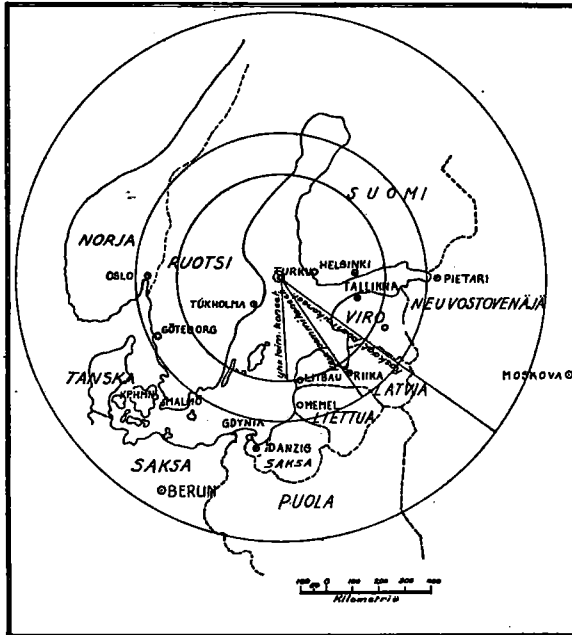
Ahvenanmeren eteläsuussa on *Lägskärin* kalliokari. Sinne sijoitetulla raskaalla tykistöllä olisi mahdollisuus hallita Ahvenanmeren eteläistä suuta koko leveydeltään, joskin saari yksinäisenä ja verraten pienenä olisi vaikeasti puolustettavissa. Samanlaatuisen merkitys on Eckerön länsipuolella olevalla *Signildskärillä*. Tämä saariryhmä on kuitenkin suurempi, joten sen hallussapito, kun sitä lisäksi voidaan tukea Eckeröstä käsin, on huomattavasti varmempaa.

Pohjoisrannikon saarien, kuten *Finnbon*, *Dånön*, *Saggön* ja *Hamnön* merkitys on siinä, että niiltä käsin voidaan tukea laivastovoimien liikuntavapautta, suojata kauppamerenkulkua sekä toimia maihinnousutorjuntatehtävissä.

Näiden lisäksi on koko Ahvenan mantereen itäpuolella olevalla laajalla saaristolla sotilaallisesti suuri merkityksensä sen vuoksi, että se helposti puolustettavana antaa mahdollisuuden käyttää sitä tukialueena aktiiviseen toimintaan. Vastustajaansa heikommillakin voimilla on mahdollisuudet täten suorittaa iskunsa sille edullisimpana ajankohtana. Ahvenan manner taas tarjoaa riittävän suuren alueen suurempienkin voimien sijoittamiseen, joten jo miehitetyn Ahvenanmaan valloittaminen muodostuu vaikeaksi tehtäväksi ja tekee sen omistajalle mahdolliseksi käyttää sitä laajemmankin offensiivisen toiminnan tukikohtana. Tässä mielessä on huomioon otettava myös lukuisat satamat ja ankkuripaikat samoin kuin lentokenttä ja laajat tasaiset peltoalueet, joista nopeasti on rakennettavissa lisäkenttiä.

Sotilaallisessa mielessä, on Ahvenanmaalla, lähinnä meidän kannalta erikoinen merkityksensä sen vuoksi, että saariston sotamaantieteellistä asemaa voidaan käyttää *Pohjanlahden eteläsuun sulkemiseen*. Jos Turun ja Ahvenanmaan saaristo on rajoituksitta käytettävissä, on Ahvenanmaan länsiosista aina Suomen mantereeseen

saakka sulun järjestely vihollisen pääsyn estämiseksi Pohjanlahdelle verrattain helppo. Suuremmat vaikeudet tällaisen sulkutehtävän järjestelyyn on vain Ahvenanmerellä. Ahvenanmeri on karitonta ja kaikilla aluksilla helposti kuljettavissa. Sen molemmissa päissä oleville kapeikkokohdille, »kynnyksille», on mahdollisuus saada tykistö-sulku, kuten jo edellä on mainittu. Huomioon ottaen, että sulkua on tehostettava myös esteillä, on pohjoisempaa kapeikkoa pidet-

tävä edullisempänä sekä syvyyssuhteita että puolustusvoimien toimintaa silmällä pitäen, sillä etelästä käsin tunkeutuva vihollinen joutuu tällöin Ahvenan mantereeseen suunnalta tapahtuvan sivustauhkan alaiseksi ja itse sulun ylläpito ja valvonta on helpompi.

Jotta tällaisen sulun tehokas järjestely olisi mahdollinen, pitäisi Ahvenanmaalle voida vapaasti rakentaa miinoitusten suojaamiseksi tarvittavia pattereita ja saariryhmiä käyttää niiden laivasto- sekä ilmavoimien tukikohtana, jotka ylläpitävät ja suojaavat sulkua. Minkälaisia voimia tähän sekä toiminnan ehtona

pidettävään koko Ahvenanmaan puolustukseen tarvittaisiin, sitä ei tämän kirjoituksen puitteissa ole tilaisuutta käsitellä.

Ahvenanmaan sotilaallinen arvo johtuu paitsi sen asemasta Pohjanlahden sulkuna myös sen defensiiviin soveltuvasta luonteesta; sen vuoksi saariryhmä myös soveltuu offensiivisiin tehtäviin tarkoitettujen voimien tukikohdaksi. Maantieteellisen asemansa johdosta Ahvenanmaalla on operaatiotukikohtana jo aikaisemmin esitettyjen ominaisuuksien lisäksi etuna keskeinen asema Itämeren pohjoisosassa. Se muodostaa sivustauhkan Suomenlahden suulle, sulkee Pohjanlahden sekä muodostaa edullisen tukikohdan hyökkäystoimintaa varten Itämerellä sekä Suomen- ja Pohjanlahdella. Ilmavoimille tarjoutuu sieltä käsin mahdollisuus suorittaa hyökkäyksiä koko Itämeren alueelle. Oheinen piirros antaa kuvan Ahvenanmaata tukikohtanaan käyttävien ilmavoimien toiminta-alueista Itämerellä.

2. Ahvenanmaan merkitys Suomen puolustukselle.

Yleistä.

Suomen koko puolustuskysymys pohjautuu sille perusajatukselle, että maan vaarallisin vihollinen on Venäjä. Suomen historia, maantieteellinen asemamme, Venäjän tähän saakka harjoittama ulkopolitiikka sekä ystävällisten suhteiden syntymistä vaikeuttaneet hankaukset ovat täysin riittävinä perusteina puolustuskysymyksemme tämänkaltaiseen arviointiin. Todennäköisenä sotänäyttämönä tulisivat siten olemaan maan itäosat, ja sotamaantieteellisistä syistä muodostuisi sotatoimien painopiste Karjalan kannakselle.

Tämän maarintaman lisäksi on koko Suomen puolustukselle luonteenomaista pitkät merirajat. Merisotänäyttämöinä muodostuvat Laatokka ja Suomenlahti tärkeimmiksi. Jätämme kuitenkin tässä Laatokan merkityksen käsittelyn ja tarkastelemme Suomenlahden osuutta.

Suomenlahden rannikon puolustuksen järjestelylle on luonteenomaista todennäköisen vihollisen meri- ja ilmavoimien ylivoimaisuus sekä vihollistukikohtien läheisyys. Tämän vuoksi on vihollisella ilman ja meren herruus ja mahdollisuus suorittaa hyökkäyk-

sensä suurin voimin sekä melko yllättävästi sekä ajan että paikan suhteen. Toisaalta voimasuhteita tasoittaa rannikkopuolustus-aseistuksemme huomattava voima ja rannikon puolustusta suosiva luonne. Rannikko on pitkin matkaa rikkonaista ja merenkululle vaikeaa. Suurempien maihinnousujen todennäköiset paikat ovat verraten hyvin määriteltävissä ja vastaavat puolustustoimenpiteet järjestettävissä. Puolustajalle on laskettava eduksi myös se, että Etelä-Suomi on runsaasti asuttua, joten tiheä tieverkko helpottaa reservien nopeaa siirtoa uhatuille paikoille.

Suomenlahden vesialueen kapeudesta, Venäjän meri- ja ilmapuolustuksen ylivoimaisuudesta sekä Venäjän lähellä olevista tukikohtista on seurauksena myös se, että kauppamerenkulkumme lakkaa Suomenlahdella sodan alettua melkein kokonaan. Ainoastaan vähäinen saaristoliikenne lienee mahdollista, jos vihollinen tehokkaasti käyttää hyväkseen merenherruuttaan.

Edellä olevan pohjalta tarkastelemme nyt, mikä on Ahvenanmaan saariryhmän osuus Suomen sodanaikaisessa merenkulussa ja rannikkopuolustuksessa.

Ahvenanmaan merkitys sodan ajan kauppamerenkulullemme.

Koko Suomen puolustuksen elinehtoja on ulkomaisten yhteyksien ylläpito sodan aikana. Tärkeimmät tuontitavarat ovat erilaiset sotateollisuuden tarveaineet kuten metallit, kumi, polttoaineet, moottorikulkuvälineet, aseet, ampumatarvikkeet, lentokoneet ym. Näiden tarvikkeiden tuonti vaikuttaa tietenkin aivan ratkaisevasti sotavoimien huoltokysymykseen. Siviiliväestönkin toimeentulo on suurelta osaltaan tuonnin varassa. Rahoituskysymyksen ja koko kansantalouden kannalta on luonnollista, että myös vientiä on pyrittävä ylläpitämään mahdollisimman laajassa mitassa. Selvää on, että Suomen ulkomaankauppa on siksi elintärkeä kysymys sodankin aikana, että sen järjestelystä riippuu aivan ratkaisevasti koko maan puolustuskestävyys. Yhtä tunnettua on myös se, että ulkomaankaupan järjestelylle ei ole muuta mahdollisuutta kuin meriyhteyksiin turvautuminen. Pitkä kiertotie Pohjanlahden ympäri ja pieni kuljetuskyky tekevät rautatien osuuden koko tavaravaihdossa aivan toisarvoiseksi.

Sodanaikainen ulkomaankauppamme joutuu täten ohjattavaksi meriteitse pääasiassa Pohjanlahden yli Ruotsin rannikon suojaan ja sieltä edelleen joko Ruotsin satamiin, Tanskaan, Saksaan tai Pohjanmerelle, jonne pääosan kauppalaivoistamme olisi päästävä. Nämä kaupankäynnin mahdollisuudet riippuvat kuitenkin siitä, millä tavoin Ruotsi merenkulkumme järjestelyyn ja yleensä koko sodankäyntiimme suhtautuu.

Asemansa sekä liikennekykynsä (laiturien pituuden, syvyys- ja jääsuhteiden ja satamiin johtavien rautateiden kuljetuskyvyn) takia tulevat sodanaikaisen ulkomaankaupan tärkeimpinä satamina olemaan Turku, Rauma ja Pori. Näiden lisäksi tulevat epäilemättä käytäntöön muutkin Hankoniemestä länteen ja pohjoiseen olevat satamat, kuten mm. Hanko, Vaasa ja Oulu.

Suomen ja Venäjän joutuessa sotaan keskenään tällainen kaupan järjestely on mahdollista ainoastaan, mikäli Ahvenanmaa ei ole Venäjän hallussa. Muutoinhan Venäjä tietenkin voi Ahvenanmaata tukikohtanaan käyttäen katkaista kaiken meriliikenteen Merenkurkkuun saakka ja tästä pohjoiseenkin päin rajoittaa sitä siksi paljon, että Suomen tuonti ja vienti voidaan kuristaa siinä määrin, että mahdollisuudet jatkuvaan sodankäyntiin käyvät epävarmoiksi.

Ahvenanmaan saaristo on siis asemansa ja luonteensa vuoksi Pohjanlahden kaupan lukko. Jo aikaisemmasta on käynyt selville, että tämä lukko on luja vasta silloin, kun koko Ahvenanmaan ja Turun saaristo on Suomen hallussa ja Ahvenanmeri voidaan sulkea miinoituksilla.

Voidaan tosin väittää, että tämä kauppamerenkulkuamme suojaava lukko on täysin saman veroinen silloinkin, kun Ahvenanmaa on linnoittamaton, jos vain linnoittamattomuus- ja neutralisoimissopimusta noudatetaan. Tätä väitettä vastaan voidaan kuitenkin esittää useita huomautuksia.

Olettakaamme, että Venäjä mahdollisessa sodassa on ilmoittanut kunnioittavansa Ahvenanmaan sopimusta siitäkin huolimatta, ettei se itse ole siihen liittynyt. Tässäkään tapauksessa se kuitenkin ei sitoutuisi olemaan pyrkimättä sota-aluksillaan Pohjanlahdelle. On siis löydettävä keinot Pohjanlahdella tapahtuvan merenkulun suojaamiseksi. Tehokkain keino olisi nytkin Ahvenanmeren sulkeminen. Joskin Ruotsin ja Suomen oikeus sulkea pääsy Pohjanlahdelle on kansainvälisoikeudelliselta kannalta jossain

määrin epäselvä, se saattaa näiden maiden toimesta tulla kysymykseen. Täydellistä Ahvenanmeren sulkemista miinoituksilla ei sen sijaan voitaisi ilman muuta pitää sellaisena Ahvenanmaan sopimuksen 6 Artiklan edellyttämänä toimenpiteenä, joka tarkoittaa Ahvenanmaan puolueettomuuden turvaamista. Venäjän taholta voidaan helposti väittää, että miinoituksilla on toinen, puhtaasti sotilaallinen tarkoitus, nim. Suomen sodankäynnille tärkeän merenkulun suojaaminen ja operaatiotukikohdan takaaaminen Suomen laivastovoimille Turun saaristossa ja tämän perusteella Venäjä siis voisi ilmoittaa, etteivät sitä sido sopimuksen määräykset. Samoin tulisi ylivoimaiseksi saada sodan aikana syntymään yksimielisyyttä Ahvenanmaan puolueettomuuden loukkaamista koskevilla muunlaatuissakin kysymyksissä. Syntyisi monenlaisia vaikeuksia. Sukellusveneet käyttäisivät neutraalista aluetta hyväkseen, ilmavoimat joutuisivat hyvin helposti loukkaamaan puolueettomuutta jne.

Ahvenanmaan sopimusta loukkaamatta on yleensä tehokkaan sulun aikaansaaminen Ahvenanmerelle sangen vaikeaa silloinkin, kun miinojen laskeminen olisi luvallista. Vaikka riittävä sulkua vain laivastovoimien ylläpitämänä ja suojaamana olisikin aikaansaataavissa, jäävät aina avoimeksi sellaiset kysymykset kuin missä määrin nämä laivastovoimat voivat käyttää tukikohtanaan Ahvenanmaata ja miten Ahvenanmaata voidaan käyttää sotamateriaalin varastointiin.

Siinä tapauksessa, että kauppamerenkulkumme ei voi tapahtua edellä mainitun Ahvenanmaan sulun turvin, on kauppa-alukset saatava puolueettomille vesille laivastovoimien suojaamana, jolloin on turvaututtava etupäässä saattojärjestelmään.

Tässä tapauksessa tulee kysymykseen alusten saatto Pohjanlahden tai Ahvenanmeren yli. Tällaisen saattuesuojan järjestely tulee sangen vaikeaksi eikä kuitenkaan muodostu riittävän tehokkaaksi. Vihollisen sukellusveneitä ja vedenpäällisiäkin sotalaivoja purkautuu Pohjanlahdelle, ja ne pakottavat suojaamattomat kauppa-alukset pysymään satamissa. Suurvaltojen kauppasotaan soveltuvien alusten suuren lukumäärän vuoksi on riittävän varmuuden saavuttaminen saattuejärjestelyllä hyvin epävarmaa, ja seurauksena on joka tapauksessa huomattava ajanhukka sekä kauppalavaston tonniston väheneminen. Sodanaikaisen kauppa-

merenkulun suhteen Ahvenanmaan sopimuksen rajoitukset saattavat siis erityisesti Suomen epäedulliseen asemaan, vieläpä siinäkin huolimatta, että mahdollinen vihollinen suostuisikin kunnioittamaan sopimuksen määräyksiä.

Samalla tavoin kuin Ahvenanmaa merkitsee Suomen hallussa tai mahdollisesti puolueettomana sulkua, joka suojaa koko maan puolustuskyvylle mitä tärkeimpiä elinhermoja, sen kauppayhteyksiä, samalla tavoin se merkitsee viholliselle keinoa näiden elinhermojen katkaisemiseksi. Täytyy olla suuri optimisti uskoakseen, että esim. Venäjä sodan sattuessa jättäisi käyttämättä hyväkseen tilaisuutta tätä kautta yhdellä iskulla muuttaa kauppasodan operaatiotukikohtansa aivan tärkeimpien kauppateitemme keskelle, varsinkin kun se samalla saavuttaisi Itämerellä sotilaallisen aseman, joka olisi jo aivan toista kuin se, minkä Suomenlahden perukoiden käyttö toiminnan tukikohtina tarjoaa.

Ahvenanmaa, Lounais-Suomeen tehtävän hyökkäyksen tukikohta.

Ahvenanmaan mahdollinen menettäminen on Suomen puolukselle kohtalokas toisessakin suhteessa kuin vain kauppamerenkulun kannalta. Saariryhmää operaatiotukikohtanaan käyttävällä vihollisella on erinomaiset mahdollisuudet uhata Suomen koko lounaisosaa. Aikaisemmin on jo osoitettu, kuinka Suomen sota-voimien pääosa esim. Venäjää vastaan käytävässä sodassa on sijoitettava itärajan puolustamiseen. Todennäköinen vihollisemme on jo täällä siksi ylivoimainen, että kenttäarmeijamme joutuu jännittämään kaiken voimansa vihollisen maahan tunkeutumisen estämiseksi. On aivan ilmeistä, mitä vaikeuksia sodanjohdolle tuottaisi riittävien voimien keskittäminen vielä Lounais-Suomeenkin, jos vihollisen onnistuisi saada jalansijaa itse mantereelta.

Jos tarkastelemme Ahvenanmaan merkitystä Suomen manteele tehtävän maihinnousuoperaation tukikohtana, jättäen tällä kertaa huomioon ottamatta kysymyksen yhteyksistä Ahvenanmaalta vihollisen omiin tukikohtiin, on karttaa silmäilemällä heti todettavissa, että Suomen lounaisrannikon laatu on puolustajalle edullinen. Linnoitettuna Turun saaristo muodostaa edullisen puolustuslinjan mantereen suojaksi. Maihinnousun vaara ei ole silti olematon. Sen voi vihollinen vaikeinta saaristoa välttämällä sekä

käyttäen ilmaylivoimaa hyväkseen suorittaa Raumalle, Poriin, Hankoon jne. Myöskin on operaation kehittämisen mantereelle mahdollinen valtaamalla saaristosta välitukikohtia ja siten vähitellen tunkeutumalla varsinaiselle mantereelle saakka. Vastatoimenpiteiden tehokkuutta ei voida arvostella vain sotamääntieteellisten seikkojen perusteella, vaan hyökkääjän eduksi on aina laskettava jo edellä mainittu Suomen puolustustehtävä kokonaisuudessaan, ts. myös itärajan ja muiden meririntamien asettamat vaatimukset. Puolustushan ei ole perustettavissa vain luonnon suomiin etuihin, vaan siihen tarvitaan myös puolustusvoimia, ja jos varsinaiset paikalliset rannikopuolustusvoimat ovat niin heikot, että niitä on huomattavassa määrin vahvistettava, on pakko siirtää voimia muualta, ja siten koko maan puolustus saattaa joutua erittäin kovalle koetukselle.

Sangen arvokas etu viholliselle on Ahvenanmaan soveltuvuus ilmavoimien tukikohdaksi. Ilmavoimillaan vihollinen voi tehdä hyökkäyksiä laajalle alueelle koko Lounais-Suomeen, tehostaa kauppasaartoa sekä saattaa Suomen laivastovoimat sellaisen paineen alaiseksi, että niiden operaatiovapaus Turun saaristossa tulee sangen suppeaksi. Laajemmista perusteluista lienee myös selvää, että vihollisen tästä tukikohdasta mantereelle suorittamat ilmahyökkäykset tulevat muodostumaan sangen lukuisiksi. Sopivia pommitusmaaleja ovat mm. Turku satamalaitteineen, Tampere tehtaineen, Lounais-Suomen teollisuuslaitokset, liikenneyhteydet jne. Matka esim. Ahvenanmaan mantereelta Turkuun on vähän toistasataa kilometriä, ts. noin 20 minuutin lentomatka. Ilmavoimien merkitystä lisää myös niiden käyttö joukkojen kuljetuksissa. Joukkojen kuljetus lentokoneillahan on jo tosiasia, joka avaa aivan uusia näköaloja. Tässä tapauksessa sillä saattaa olla suuri merkitys, koska tällä tavoin voidaan ylittää saariston asettama este ja lentomatkat ovat suhteellisen lyhyet. Vaikka tällainen toiminta tuottaakin Ahvenanmaata tukikohtana käytettäessä viholliselle erinäisiä vaikeuksia, tämä mahdollisuus on kuitenkin olemassa, ja se lisää vihollisen hallussa olevalta Ahvenanmaalta odotettavissa olevan ilmavaaran vakavuutta.

Vihollisen mahdollisuudet malhinnousoperaation suorittamiseen Ahvenanmaalla.

Edellä on kysymystä käsitelty siltä pohjalta, että Ahvenanmaa on jo vihollisen hallussa. Ratkaisevaahan tässä on lisäksi se, minkälaiset mahdollisuudet Venäjällä — jos oletamme edelleen, että se on vihollisena — on vallata Ahvenanmaa ja pitää se hallussaan.

Voidaan asettaa harkittavaksi, eivätkö pitkät jälkiyhteudet muodostu Venäjälle sen ylivoimasta huolimatta sittenkin niin aroiksi, että ainakin Ahvenanmaan hallussapito tulisi Suomen taholta tapahtuvan aktiivisen toiminnan takia sille ylivoimaiseksi tehtäväksi. Joukkojen kuljetushan tapahtuu aluksilla, jotka ovat arkoja sekä ilma- että laivastovoimien hyökkäyksille. Näiden saatto pitkin Suomenlahtea on jo sellaisenaan vaikea tehtävä, ja jälkiyhteyksien ylläpito asettaa myös omat vaikeutensa. — Nämä vaikeudet eivät kuitenkaan ole niin suuria, ettei Ahvenanmaan valloitus olisi täysin mahdollinen, kuten seuraavasta huomaamme.

Venäjän kannalta katsoen on sille sodan syttyessä Suomea vastaan tärkeää, että Ahvenanmaan saariryhmä joutuu sen halluun jo ennenkuin sitä mahdollisesti on linnoitettu, ts. se tekee valtausyrityksensä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja nopeasti. Tällaisen valtauksen onnistumisen eräs varmimmista takeista on Venäjän mahtava ilma-ase ja sen käyttötapa. Tässä tapauksessa tulee luonnollisena esille ajatus *ilmakuljetusjoukkojen* käytöstä.

Ilmakuljetusjoukkojen käyttö kuuluu venäläisten taktiikkaan, ja sotaharjoituksilla he ovat kuljettaneet lentokoneilla jalkaväkeä ja vieläpä keveitä tykkeitä ja hyökkäysvaunujakin ilmaitse. Vaikeimpana tässä joukkojen kuljetustavassa on joukkojen alaslasku silloin, kun sen täytyy tapahtua vihollisalueelle. Laskuvarjoilla pudotetut joukot hajaantuvat ja niiden lyöminen on helppoa, jos lähiseudulla on heikkojakin puolustusvoimia. Lentokoneiden lasku suoraan kentälle on taas vaikea toteuttaa, sillä puolustaja voi varmistaa kentät jo ennakolta. Ahvenanmaan ollessa kysymyksessä nämä haitat vähenevät melkein lopullisesti. Saarillahan ei saa olla miehitysjoukkoja mitään tarkoitusta varten. Joukoilla on siis aikaa kokoontua, ja Ahvenanmaalle rakennetulle lentokentälle on mukava laskeutua.

Mikä merkitys tällaisella maihinlaskulla on, selvinnee hyvin nopeasti epäilijöille. Jo yhden à kahden pataljoonankin yllättävä saapuminen muuttaa sotilaallisen tilanteen aivan ratkaisevasti. Lentokenttä, puhelinasemat, elintarvikevarastot, polttoainevaratot, satamat ym. sotilaallisesti tärkeät kohteet miehitetään. Samoin Ahvenan mantereen Suomen puoleinen ranta miehitetään Suomesta käsin tuotavan avun pysähdyttämiseksi rantaviivalle. Jatkuvilla kuljetuksilla tuodaan ilmaitse edelleen lisäjoukkoja ja ylläpidetään huoltoyhteyksiä. Viitattakoon tässä mm. Abessiniasa saatuihin kokemuksiin, jossa italialaiset ilmaitse tilapäisesti huolsivat ajoittain sotatoimiyhtymiäkin.

Tämä ilmavoimien toiminta ei tapahdu irrallisena, vaan siihen liittyy laivastovoimien samanaikainen toiminta ja lisäkuljetukset meriteitse. Tässä toiminnassa on nyt vain vihollisella se etu, että kuljetukset tapahtuvat satamiin, jotka jo ovat sen omien joukkojen hallussa. Pois jää maihinnousuoperaation kaikkein kriittisin vaihe, varsinainen maihinnousu vihollisen miehittämälle rannikolle. Tietenkään jää puolustajalle aina mahdollisuus hyökätä jälkiyhteyksien kimppuun, mutta laivastovoimiensa vahvuuden vuoksi nämä jälkiyhteydet eivät muodostu Venäjälle niin aroiksi, että se saataisi vaarantaa koko operaation onnistumisen. Muutama sana vielä näistä merikuljetusmahdollisuuksista.

Jos oletamme, että Venäjä kunnioittaa Viron aluetta, sen lähin sopiva kuormauspaikka on Laukaanlahti. Matka täältä Ahvenanmaalle on jokseenkin sama kuin saksalaisilla oli merimatkaa suorittaessaan Saarenmaan valtauksen. Aina Porkkalaan saakka Suomenlahti on suhteellisen leveä, ja jos venäläiset valtaavat Suomenlahden ulkosaaret — Lavansaaren, Suursaaren, Seiskarin ja Tytärsaaren — on saaton järjestäminen aina Porkkalan—Naissaaren kapeikolle saakka verraten helppo. Sivustahyökkäyksille vaarallisin alue ulottuu Porkkalasta Ahvenanmaalle. Uhka voidaan kuitenkin välttää laivasto- ja ilmaylivoimaa hyväksi käyttäen, esimerkiksi seuraavaan tapaan. Ilmavoimien avulla selvitetään Suomen laivastovoimien sijoitus. Tämän perusteella operaatiota suojaavien voimien tehtävät jaetaan esim. siten, että linjalaivat estävät tykkialusten syöksyn kuljetuslaivastoa vastaan, hävittäjät suojaavat sukellusveneiltä, ja suojalaivaston, ilmavoimien sekä kuljetusaluksiin sijoitetun ilmatorjunta-aseistuksen avulla torju-

taan ilmahyökkäykset. Suojaamistehtävässäänkin tulevat erikokoisesti Venäjän ilmavoimat näyttämään tärkeää osaa mm. tiedustelussa sekä sitomalla puolustajan voimia.

Suomenlahden poikittaisen sulkemisen suhteen huomattakoon, ettei liene mahdollista Suomelle saada aikaan ja ylläpitää Suomenlahdella tehokasta sulkua. Venäjä tulee epäilemättä jo ajoissa kiinnittämään siksi suuren huomion operaatiovapauteensa, etteivät sen vahvemmat merivoimat tule tällaista mahdollisuutta Suomelle tarjoamaan.

Tietty vaarannos merivoimiemme eri aseiden hyväksikäytöllä tietenkin aina voidaan saada aikaan. Tällaisessa tapauksessa, kun kysymyksessä on suurehko kuljetuslaivaryhmä, muodostuu Suomenlahden länsiosassa kuljetus kaikesta huolimatta vaaralliseksi, mutta tappiovaara ei voimasuhteiden perustalla ilmeisestikään ole niin suuri, että se olisi suoranainen este mainitulle sotatoimelle. Huomattakoon vielä, että suuria kuljetuksia ei tapahdu yhtenäin, vaan jatkuvat huolto- ja täydennyskuljetukset vaativat sittenkin verrattain pienen määrän aluksia; niiden saatto määräaikoina ei pitäisi olla mahdoton. Huollon järjestelyssä on tietenkin otettava huomioon ilmavoimien käyttö. Samoilla ilma-aluksilla, joilla joukkojen kuljetus on mahdollinen, voidaan myöskin suorittaa huolto- ja kuljetuksia. Miehitysjoukkojen huollon järjestelyä on helpottamassa lisäksi se seikka, että Ahvenanmaalle kuljetettujen joukkojen taistelutoiminta on ajoittaista ja mahdollisesti verrattain lyhytaikaistakin, joten ampumatarvikeluoto on vähän vaativaa. Muonitusta helpottaa myös saariryhmän väestöltä saatavat elintarvikkeet. Sikäli kuin linnoitustöihin ryhdytään, niitä varten tarvitaan erinäisiä aseita ja tarvikkeita, mutta näidenkin perille toimittaminen lienee sentään aikaa myöten toteutettavissa.

Korostettakoon vielä sitä seikkaa, että koko Venäjän laivanrakennuspolitiikka viittaa siihen, että se pyrkii kauemmas tähtäviin päämääriin kuin vain maailmansodan aikuiseen defensiiviseen sodankäyntiin. Laaja laivanrakennusohjelma on todisteena siitä, että Venäjä ei aio tyytyä toimintaan vain Suomenlahden ahtaalla alueella, vaan että sen Itämeren-politiikalla täytyy olla myös kauaskantoisempia tavoitteita.

Edellä on oletettu Viron olevan puolueettomana. Tämä on sikäli Venäjälle edullista, että se voi käyttää Suomenlahden eteläosia vapaammin hyväkseen. Jos Venäjä taas on sodassa myös Viron kanssa, vaikeutuu Suomenlahden kapeikon läpikulku. Helsingin ja Tallinnan rannikkopuolustusten kauaskantoinen tykistö tekee kapeikon ahtaammaksi. Vielä vaarallisemmaksi se muodostuu silloin, kun tähän liittyy puolustajan aktiivinen toiminta. Kuljetuslaivaston läpi vieminen vaatii hyökkäyksiä näitä linnakkeita vastaan ja niiden toiminnan sitomista muuhun taistelutoimintaan, pimeän ja keinotekoisen sumun hyväksi käyttöä jne. Sulkua ei jo aikaisemmin esitetyistä syistä voitane kuitenkaan pitää niin tehokkaana, että se tässäkin tapauksessa olisi suoranaishana esteenä Ahvenanmaan valtaukselle.

Viron ollessa sotaa käyvänä maana tilanne päinvastoin voi muuttua Ahvenanmaahan nähden eräessä suhteessa vielä vaarallisemmaksi kuin se muutoin olisi. Venäjä voi käyttää tällöin ylivoimaista maa-armeijaansa Viron valloittamiseksi, ja ennen pitkää voi Viron rannikko olla Venäjän hallussa. Mahdollista on, että hyökkäys tapahtuu rannikolle myös Viron liittolaisen Latvian alueen kautta. Tämän tuloksena on se tosiasia, että Suomenlahden vaaralliset kapeikkokohdat vältetään ja kuljetusmatka Ahvenanmaallekin vähenee noin puolella.

Tässä on pidetty käsittelyn pohjana olettamusta, että todennäköisenä vihollisena toimii Venäjä, joka on ainoa välittömässä naapuruudessamme oleva suurvalta. Ahvenanmaan merkitys Suomelle ja sen puolustukselle olisi samantapainen silloinkin, kun joku muu valtio olisi vihollisuussuhteissa Suomen kanssa. Tällaisessa tapauksessa Ahvenanmaa tarjoaisi mitä parhaimman operaatiotukikohdan hyökkäystä varten itse mantereelle. Nykyisten olosuhteiden vallitessa on otettava huomioon myös se mahdollisuus, että Ahvenanmaan puolueettomuutta voi Suomen puolueettomana ollessa loukata muukin valta kuin vain Venäjä. Tätä kysymystä käsitellään tuonnempana.

Yhteenvedona Ahvenanmaan merkityksestä Suomen puolustukselle on sanottava, että kysymys on ensiluokkaisesta tärkeästä, sillä Ahvenanmaan joutuminen vihollisen haltuun saattaa koko

puolustuksemme sangen arveluttavaan tilanteeseen. Kauppayhteydet ulkomaihin katkeavat, ja muodostuu uusi, »lounaisrintama». *Ahvenanmaan sopimus tekee lisäksi mahdolliseksi saari-ryhmän yllättävän valtauksen, jota nykyisin erityisesti helpottaa ilmavoimien käyttö aivan uusiin tehtäviin sekä suurvaltojen laivasto-voimien, suhteellinen vahvuus ja jatkuva kasvu.*

3. Ahvenanmaan strateginen merkitys Ruotsille.

Ruotsin puolustusvoimien sodanaikaisten tehtävien määrittelyssä on oleellisinta se, että maan merirajat muodostavat tärkeimmän osan, kun taas maarajoilta tapahtuva hyökkäyksen vaara muodostuu vähemmän uhkaavaksi.

Maarajoja Ruotsilla on Norjaa ja Suomea vastaan. Norjan rajan yli tapahtuvaa hyökkäystä ei tarvitse ottaa huomioon. Ainoaksi mahdollisuudeksi jää siis hyökkäys Suomesta käsin Tornionjoen linjan yli. Tämä mahdollisuuskin tulee esille vasta sitten, kun Suomi on vallattu ja vihollinen päässyt välittömään kosketukseen Ruotsin kanssa tällä maarajalla. Paitsi sitä, että hyökkäys maa-armeijalla pohjoisesta käsin edellyttää ensin Suomen valloitusta, tämä maaraja on muutenkin Ruotsille edullinen. Se on kaukana maan keskuksista ja pääkaupungista, hyökkääjän on vaikea jälkilyhteyksien takia keskittää sinne suurta armeijaa ja eteneminen etelään asettaa huomattavia maastovaikeuksia, kuten esim. lukuisia poikkisuuntaan ylitettäviä vesistölinjoja.

Kuten edellä mainittiin, Ruotsin puolustuksessa on merirajoilla ensiarvoisen sija. Tämä meririntama jakautuu kolmeen selvästi erotettavaan osaan, nimittäin Pohjanlahteen, Itämereen ja Tanskan salmiin. Jätämme viimeksi mainitun aiheeseemme vähemmän vaikuttavana käsittelyn ulkopuolelle ja tarkastelemme hieman Itämeren ja Pohjanlahden alueisiin liittyviä sotamaantieteellisiä tekijöitä.

Jos ajattelemme varsinaisen maihinnousuyrityksen suorittamista Itämeren yli Ruotsin mantereelle, toteamme, että se yleensä voi tapahtua joko Baltian maista tai Saksan rannikolta käsin. Mikäli Ruotsin puolustusvoimat, ts. ilmavoimat, laivasto ja maa-voimat eivät ole sidottuina muualle, tuntuvat tällaisen maihin-

nousuoperaation onnistumisen edellytykset sangen pieniltä. Itse kuljetus varsinaisen Itämeren yli vie noin yhden vuorokauden. Yllätysmahdollisuus on siis sangen pieni, ja kuljetus kestää lisäksi siksi kauan, että se tekee mahdolliseksi keskittää puolustajan laivaston ja ilmavoimat hyökkäykseen kuljetuksia vastaan. Suoraan mantereelle suoritettavassa hyökkäyksessä on sitä paitsi maihinnousujoukkojen vahvuuden oltava verraten suuri, jotta sillä olisi jonkinlaistakaan toivoa menestyksestä. Kuljetuslaivasto muodostuu siis lukumäärältään suureksi ja on siten vaikeasti suojeltavissa puolustajan iskuilta. Etelä-Ruotsiin sijoitetuilla maavoimilla on lisäksi kaikki mahdollisuudet lopullisesti torjua hyökkäys, sillä joukkojen siirto on tiheän tieverkoston ansiosta edullisesti ja nopeasti suoritettavissa.

Suuremmat onnistumisen mahdollisuudet on maihinnousuoperaatiolla silloin, kun se suoritetaan Pohjanlahden yli Suomea tukikohtana käyttäen. Kuljetusmatkat ovat lyhyemmät, ja hyökkäys voidaan kohdistaa laajalle rannikko-osalle, joten hyökkääjällä on suuremmat mahdollisuudet yllätykseen.

Paitsi tätä suoranaista maihinnousu-uhkaa on luonnollista, että vihollisen toiminnassa on muodostuva erittäin tärkeäksi Ruotsin merenkulkuun kohdistuva kauppasota sekä hyökkäykset laivastolla ja ilmavoimilla Ruotsin rannikolle ja sisämaahan.

Ahvenanmaan sotilaallista merkitystä Ruotsille on tarkasteltava edellä kuvattujen Ruotsia vastaan todennäköisten sotatoimien valossa. Lähtekäämme tällöin siitä olettamuksesta, että Ahvenanmaa on joutunut sen vihollisen haltuun.

Ensimmäisenä on tietenkin todettava sama tosiasia kuin jo vuonna 1809, että viholliselle on muodostunut tukikohta aivan Ruotsin tärkeimpien osien äärelle. Saariryhmästä muodostuu tukikohta, josta sekä ilma-, meri- että mahdollisten maihinnousuvoimien toiminta Ruotsia vastaan tulee sangen uhkaavaksi.

Jos vihollinen perustaa ilmavoimille tukikohdan Ahvenanmaalle, on Ruotsin valtakunnan tärkein ja keskeisin alue välittömän ilmavaaran alaisena. Lento Ahvenanmaalta Tukholmaan on sama kuin Turkuun, siis n. 20 minuuttia. Meri- ja ilmavoimien toimesta taas voidaan Ahvenanmaalta käsin sulkea Ahvenanmeri kaupankäynniltä, ja saariryhmän merkitys on tässä suhteessa

jokseenkin sama kuin Suomen Pohjanlahdella tapahtuvalle kauppamerenkululle. Suuri osa Ruotsin tuonnista ja viennistä tapahtuu pitkin maan itärannikkoa. Mm. metalli- ja metsätuotteitten kuljetus Pohjanlahden satamista on runsasta. Paitsi kauppamerenkulkua voidaan Ahvenanmaalle sijoitettujen meri- ja ilmapvoimien sekä linnoitusten avulla katkaista myöskin Ruotsin merivoimien siirtyminen Itämereltä Pohjanlahdelle, ts. voimien keskittäminen jommallekummalle merisotänäyttämölle vaikeutuu tai tulee kokonaan mahdottomaksi. Tämän vaaran kauaskantoisuuden ymmärtää hyvin, jos ajattelee sitä mahdollisuutta, että vihollisella on esimerkiksi myös Suomen länsirannikko hallussaan. Vihollinen voi silloin rajoittaa Ruotsin laivaston operaatiovapautta, se voi Ahvenanmaalta käsin tukea mahdollista maihinnousuoperaatiota Pohjanlahden ja Itämeren yli laivasto- ja ilmapvoimillaan sekä käyttää itse saaristoakin hyökkäystukikohtanaan.

Minkä laajuuden Ahvenanmaalta Ruotsiin muodostuva uhka saa, riippuu tietenkin koko Itämeren sotilaspoliittisesta tilanteesta. Jos ajattelemme esimerkiksi Suomen kannalta vaarallisinta tapausta, ts. että Venäjä ja Suomi ovat joutuneet sotaan keskenään, saattaa Ahvenanmaan menettämisestä olla eräänä seurauksena, kuten edellä on jo osoitettu, koko Suomen puolustuksen murtuminen, jolloin esimerkiksi koko Pohjanlahden rannikko voi joutua viholliselle. Tässä tapauksessa saariryhmän valloittamisen seurauksena ei ole vain se uhka, joka muodostuu itse Ahvenanmaalta käsin, vaan se on välillisesti huonontanut Ruotsin koko sotilaallista asemaa. Koko Suomen rannikkoa voidaan käyttää nyt maihinnousuoperaatioiden tukikohtana, ja Ahvenanmaa työntyy suluksi Pohjanlahden suulle, josta käsin lisäksi kauppasota sekä ilma- ja merivoimien hyökkäykset eri suunnille Ruotsin rannikolle sekä sen taisteluvoimia vastaan ovat järjestettävissä.

Näillä samoilla perusteilla, joilla Ahvenanmaan todetaan keskeisen ja läheisen asemansa takia soveltuvan hyvin Ruotsiin tehtävien sotatoimien tukikohdaksi, voidaan tosin väittää, että Ruotsikin voi helposti tehdä hyökkäyksen Ahvenanmaalle kokoon-tuneiden vihollisvoimien karkottamiseksi. Ruotsin hyväksihän tässä voidaan laskea lyhyet matkat verrattuna Ahvenanmaalla olevien voimien jälkiyhteyksien pituuteen ja se suppea alue, jolla joukot Ahvenanmaalla tulevat olemaan.

Kysymys siitä, kuinka suuret nämä Ruotsin sotavoimien mahdollisuudet ovat, riippuu ennen kaikkea siitä, miten kauan Ahvenanmaan saaristo on ollut valtaajan hallussa. Jos saariryhmää on sen toimesta ennätetty varustaa ja sinne on jo koottu huomattavia voimia, on sen valtaaminen jo hyvin suurisuuntainen toimenpide. Onko Ruotsi sitten ajoissa valmis riittävän ripeään toimintaan?

Aikaisemmin käsitellessämme saariryhmän mahdollista valloitusta, tulimme siihen tulokseen, että *Ahvenanmaan haltuunotto tapahtuu mahdollisimman ajoissa, ts. jo silloin, kun mitään toimenpiteitä saariryhmän puolueettomuuden loukkausten ehkäisemiseksi ei vielä ole ehditty suorittaa*. Jos Ruotsi kirjaimellisesti omasta puolestaan noudattaa Ahvenanmaan sopimuksen ehtoja, ei se saa, vaikka olisi siihen kykeneväkin, heti törmätä saariryhmää pelastamaan. Ensin tapahtuvat sopimuksen määräämät neuvottelut, ja jos ne käyvät myönteiseen suuntaan, vasta sitten voi Ruotsikin yhtenä takaajavaltana ryhtyä toimenpiteisiin saariryhmän puolueettomuuden suojaamiseksi. Aikaa on tällöin kulunut siksi paljon, että Ahvenanmaan saaret voivat jäädä takaisin ottamatta. Vaikkapa vielä olettaisimme, että Ruotsi voisikin välttää sopimuksen noudattamisen aiheuttaman viivytyksen ja tämän estämättä ryhtyisi Ahvenanmaan saariryhmän takaisin valloitukseen, on yritys suoritettava siksi suurilla voimilla, että operaation järjestely vie huomattavan ajan. Tämä aika on eduksi viholliselle, koska se saa aikaa organisoida puolustuksensa ja lisätä miehitysvahvuutta. Maihinnousu tänne on operaatio, joka vaatii kaiken sen valmistelun ja järjestelyn, jonka tämänlaatuinen operaatio yleensä edellyttää. Yksin laivasto- ja ilmavoimilla saaria ei oteta takaisin, ja tässäkin suhteessa vihollinen, joka jo voi käyttää Ahvenanmaan saariston suomia etuja hyväkseen, saattaa olla ylivoimainen tai huomattavan edullisessa asemassa. On siis ilmeistä, että Ruotsin puolustusvoimilla, kun sopimus on suonut viholliselle mahdollisuuden varman etumatkan saantiin, on saarten takaisin valloittamisessa sellainen tehtävä, että sen onnistuminen muodostuu sangen epävarmaksi. Lisäksi on hyvin todennäköistä, että ryhtyminen tällaiseen operaatioon, tapahtuipa se Kansainliiton päätöksestä tai oma-aloitteisesti, merkitsee sotatekoa, jonka seurauksena on Ruotsin joutuminen mukaan sotaan. Jos sotaan liittymisellä

ei ole muuta syytä kuin tämän, *jo tapahtuneen tosiasian* korjaaminen, ei Ruotsi siihen ryhtyne. Ahvenanmaahan ei ole Ruotsin aluetta, joten Ruotsin takuusta huolimatta sotaan liittyminen vain tämän kysymyksen merkeissä tuskin saanee riittävää kannatusta, huomioon ottaen Ruotsissa osoitetun halun pysyä jyrkästi puolueettomana.

Voitaneen siis pitää selviönä, että se uhka, mikä Ruotsin sota-voimien taholta on olemassa Ahvenanmaan valloittaneille voimille, ei ole niin suuri, että se voisi korvata sen edun, mikä vihollisella on voidessaan sopimuksen luomien olosuhteiden vallitessa temmata aloitteen käsiinsä ja siten asettaa Ruotsinkin tosiasioiden eteen, joiden muuttaminen saattaa silloin jo olla myöhäistä.

Ahvenanmaan sopimuksen seurauksena siis on se tosiasia, että ne edut, mitkä Ruotsi Ahvenanmaan neutralisoimisen tietä on luullut saavuttavansa, kääntyvät sitä itseään vastaan. Linnoittamattomuus tarjoaa häikäilemättömälle suurvallalle mahdollisuuden ripeällä aloitteella ja suureen voimaansa turvautuen verraten helposti ottaa haltuunsa Ahvenanmaan saariston ja saattaa sen puolustuskyvyn, ennenkuin vastatoimenpiteisiin täydellä teholla on voitu ryhtyä, sille asteelle, että siitä muodostuu kestävä ja tehokas tukikohta myös Ruotsia vastaan muodossa tai toisessa suoritettaville hyökkäysoperaatioille.

D. Ahvenanmaa suurvaltain ja Itämeren maiden välisenä sotilaallisena kysymyksenä.

Olemme tarkastelleet Ahvenanmaan sotilaallista asemaa lähinnä kolmea Itämeren maata, Suomea, Venäjää ja Ruotsia koskevana kysymyksenä. On luonnollista, että Ahvenanmaan sotilaallinen merkitys on suurin näille maille. Kuten jo on osoitettu, se merkitsee sekä Suomen että Ruotsin puolustukselle ensiarvoista tekijää ja on samalla Venäjälle hyvin arvokas tavoite näiden maiden sotilaallisen voiman murtamiseksi ja sen itsensä nostamiseksi kohti Itämeren herruutta. Ahvenanmaan merkitys ei kuitenkaan rajoitu vain näiden maiden keskiseksi kysymykseksi, vaan sillä on myös laajempi kansainvälinen merkitys. Kansainväliseksi kysy-

myksen tekee yksistään jo sekin aikaisemmin esitetty mahdollisuus, että Venäjä miehittäisi Ahvenanmaan. On mielenkiintoista koettaa selvittää, minkäarvoiseksi tässä tapauksessa sopimuksen kansainvälinen takuu muodostuu.

Voimakeinoihin ryhtyminen ei minkään valtion taholta yleensä tapahdu ilman vastaavaa diplomaattista valmistelua. Mikään suurvaltakaan ei ryhdy voimakeinojen käyttöön, ellei sille näytä olevan mahdollisuutta selviytyä tällaisesta yrityksestä menestyksellisesti. Hiemankin seuraamalla suurvaltojen nykyhetken politiikkaa on todettavissa, että sekä suurvallat että useimmat näistä riippuvat pienemmät vallat muodostavat valtaryhmiä, jotka vetävät sodan sattuessa mukanaan kansat toinen toisensa jälkeen samaan leikkiin. Tuntuu nykyisen Euroopassa vallitsevan tilanteen vallitessa verraten keinotekoiselta olettaa, että esimerkiksi Venäjä hyökkäisi Suomeen saamatta toimenpiteilleen minkään valtaryhmiä taholta julkista tai hiljaista siunausta. Euroopan suurvaltojen ollessa Ahvenanmaan sopimuksen takaajavaltaina olisi siis jokseenkin varmaa, että myös tässä tapauksessa joku näistä puolueettomuuden takaajista olisi periaatteessa puolueettomuuden rikkojan puolella. Julkisuudessa voisi teko aiheuttaa suurtakin hälinää, kuten Abessinian tapauksessa, mutta kaikkien takaajavaltioiden yksimieliseen päättäväiseen toimintaan saariryhmän puolueettomuuden turvaamiseksi se tuskin johtaisi. Eriyisesti tätä voidaan epäillä siinä tapauksessa, että ollaan jo tapahtuneen tosiasian edessä. Leimaamalla voimakeinojen käytön sotateoksi itseään vastaan ja sodalla uhaten hyökkääjä laimentaisi useimpien takaajavaltioiden halun niiden käyttöön.

Vielä pienemmäksi alenee sopimuksen arvo silloin, kun kysymykseen tulee suurvaltojen sodankäynti Itämeren alueella. Jos Ahvenanmaan saariryhmän haltuun saaminen jommallekummalle puolelle tuottaa erittäin suuria etuja, on ilmeistä, että sen nopea valloitus tulee kysymykseen. Suurvaltojen kannalta voi tällöin olla toisarvoista, joudutaanko loukkaamaan Suomen puolueettomuutta vai ei. Seuraavassa käsittelemme tätä mahdollisuutta sen olettamuksen pohjalla, että kahden Itämereen rajoittuvan suurvallan, *Venäjän* ja *Saksan*, välinen jännitys johtaisi sotaan.

Euroopan viimeaikainen poliittinen kehitys osoittaa erityisen voimakasta välien kiristymistä näiden maiden välillä. Puuttu-

matta siihen, onko tällaisen jännityksen seurauksena sota ja minkäläaatusina liittoutumina tuo mahdollisesti tulisi tapahtumaan, on varmaa, että sodan syttyminen asettaisi Suomen vaikeaan asemaan puolueettomuutensa säilyttämisessä, sillä on hyvin todennäköistä, että Itämerikin silloin joutuu sodan piiriin. Itämerihän on esimerkiksi nykyään ainoa tie, jota käyttäen nämä vallat pääsevät kosketukseen keskenään muiden valtojen alueita ylittämättä. Tällöin joudutaan toteamaan, miten Ahvenanmaa linnoittamattomana ja kunnollisesti puolustamattomana voi olla juuri se tekijä, joka saattaa Suomenkin puolueettomuuden vaaraan.

Verrattaessa näiden kahden vallan voimasuhteita Itämerellä osoittautuu Saksa ilman muuta laivastovoimiltaan vahvemaksi. Sitä paitsi sillä on Itämerellä aivan toisenlaatuinen operaatiovapaus kuin Venäjällä, jonka satamat ovat Suomenlahden pohjukassa. Saksan eduksi on laskettava myös se, että se voi helposti sulkea. Tanskan salmet ja siten ehkäistä Venäjän saamasta merivoimilleen vahvistusta lännestä. Saadakseen toimintavapautta Itämerellä tai päästäkseen maarintamalla kosketukseen Venäjän on pakko saada Suomi tai reunavaltiot liittolaisikseen tai loukata näiden puolueettomuutta. Eräänä keinona merivoimien operaatiotukikohdan hankkimiseksi Itämerellä on ottaa haltuun Ahvenanmaan saaristo. Tällä Venäjä saavuttaisi Suomenlahden ulkopuolella aseman, joka strategisesti on Saksaa vastaan toimittaessa huomattavan edullinen. Saksan laivastovoimien tunkeutuminen Suomenlahteen tulisi hyvin vaikeaksi, mikäli Venäjän meri- ja ilmavoimat toimivat tältä sivustasemalta käsin aktiivisesti. Samalla saisivat Venäjän taisteluvoimat mahdollisuuden liikuntavapauteen Suomenlahden ulkopuolella, jota mahdollisuutta Saksan laivastovoimat muuten sangen huomattavasti rajoittaisivat.

Tämän toimintavapauden hankkimiseksi Venäjällä on mahdollisuus käyttää toistakin tietä, nimittäin tunkeutua reunavaltioiden kautta Itämeren rannikolle. Laivastovoimien toimintaa silmällä pitäen on ilmeistä, että Hiidenmaa ja Saarenmaa muodostuvat silloin tavoitteiksi, joiden omistamisella Saksa vuorostaan voisi estää Venäjän pääsemästä hyötymään tästä edusta ja samalla saisi tukikohdan aktiiviselle toiminnalleen Suomenlahdella. Saksalle näiden saarten omistaminen onkin ehkä vielä tärkeämpi kuin

Ahvenanmaan ottaminen. Tässä esitetyistä vaihtoehtoista tuntuu-kin Saarenmaan ja Hiidenmaan sekä yleensä Baltian maiden asema uhatummalta kuin Ahvenanmaan. Molempien maiden kannalta katsottuna tämä eteläinen tie näyttää edullisemmalta ja johtaa suuremmin tavoitetta kohti, mutta päämäärän saavuttaminen pohjoisempaa Ahvenanmaan valloittamisella voi Ahvenanmaan sopimuksen määräysten takia olla siinä määrin *nopeampi*, että jo tämä yksistään ratkaisee kysymyksen. Tämä ratkaisuhan tarjoaa samalla erikoisesti Venäjälle muitakin sangen huomattavia etuja, kuten Saksan Pohjanlahdenkaupan katkaisemisen ja Ruotsiin ja Suomeen nähden strategisesti edullisen aseman saavuttamisen ajoissa kaikkien mahdollisuuksien varalta.

Joskin Saksan kannalta katsoen tuntuisi huonosti tarkoituksenmukaiselta saavutettaviin etuihin verrattuna loukata Ahvenanmaan puolueettomuutta, voi silti tällainenkin toimenpide joissakin tapauksissa olla mahdollinen. Sodankäynnin ja siihen liittyvien tapausten kulkua on vaikea ennakolta arvioida, ja tällainen aloite Saksan taholta voisi olla mahdollinen esimerkiksi vastustajan estämiseksi tätä etua saavuttamasta.

Vaikkakin mainittu mahdollisuus, Saksan ja Venäjän sota, tuntuu liian konkreettiselta esimerkiltä, se selventänee kuitenkin Ahvenanmaan mahdollisesti näyttelemää osaa sellaisessa Itämerellä käytävässä sodassa, johon nähden Suomi pyrkii olemaan puolueettomana. Puolueettomuuden säilyttämiselle on vaarallista juuri tuo Ahvenanmaan usein mainittu sopimus. Ilman sitä Suomi tässäkin tapauksessa epäilemättä pystyisi asettamaan Ahvenanmaan valloitukseen pyrkiville valloille siksi lujan vastuksen, että se vaatisi jo sangen huomattavia toimenpiteitä, ja tulos olisi kuitenkin epävarma. Ahvenanmaan sotamaantieteelliset olosuhteet ovat siksi edulliset, että Suomi ilman sopimuksen rajoituksia voisi toden teolla puolustaa Ahvenanmaan puolueettomuutta.

Ruotsi on aina näytellyt huomattavaa osaa Ahvenanmaan kysymyksen vaiheissa. Huomioon ottaen Ahvenanmaan saariryhmän merkityksen Ruotsille on ilmeistä, että siellä on nytkin jouduttu ajattelemaan sellaista mahdollisuutta, että Ruotsin on käytettävä aseellista voimaansa Ahvenanmaan miehittämiseksi ennenkuin saariryhmä joutuu sellaisen maan haltuun, joka tämän tukikohdan turvin saattaisi muodostua jatkuvasti uhkaksi Ruotsille.

Tämä edellyttäisi jokseenkin samanlaisen tilanteen syntymistä kuin vuonna 1918, sillä muutenhan on vaikea olettaa mahdolliseksi tapausta, jossa Ruotsi oma-aloitteisesti ilman Suomen suostumusta voisi tällaiseen toimintaan ryhtyä. Onhan oletettavissa, että Ruotsi pysyy puolueettomana Suomen jouduttua sotaan jonkun suurvallan kanssa, mutta huomaa myöhemmin välttämättömäksi valloittaa Ahvenanmaan oman turvallisuutensa takia. On tuskin luultavaa, että Ruotsi saisi tilaisuuden tähän muuten kuin sopimalla siitä a. o. maan kanssa Suomen kustannuksella. Tämänlaatuista Ruotsin menettelyä vastaan puhuu kuitenkin nykyhetken poliittisen tilanteen kehitys pohjoismaissa. Tuskinpa Ruotsi voisi arvostella tilanteen sellaiseksi, että se oman turvallisuutensa nimissä ryhtyisi tämänlaatuiseen toimintaan. On hyvin arvioitavissa, millaiseksi tällä tavoin hankittu turvallisuustae muodostuisi. Tilanne tulisi olemaan Ruotsiin nähden jokseenkin sama kuin maailmansotaa edeltänyt, mutta erotuksena se, että Ahvenanmaa olisi mahdollisesti Ruotsilla. Tämän saavutetun edun vastapainona olisi jälleen suurvallan välitön naapuruus ja Suomen ehdoton vihamielisyys ja pyrkimys tapahtuneen vääryyden korjaamiseen ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa.

Ruotsinkin edun kannalta katsoen on varmaa, että paras ratkaisu Ahvenanmaan kysymyksessä on tukea kaikin keinoin Suomea saariryhmän säilyttämiseksi Suomen hallussa. Suomen hallussa Ahvenanmaa ei voi muodostua uhkaksi Ruotsille eikä millekään muulle Itämeren vallalle, ja tukemalla Suomea kaikin tavoin tässä kysymyksessä Ruotsi toimii suoranaisesti myös oman turvallisuutensa hyväksi.

Itämeren ulkopuolisille suurvalloille Ahvenanmaan saarten sotilaallinen omistus tietenkään ei ole läheskään yhtä mielenkiintoinen kysymys kuin edellä mainituille Itämeren valloille. Itämerihän muodostaa sikäli umpinaisen sisämeren, että kysymys rajoittuu lähinnä vain Itämeren maiden keskikseksi. Tästä huolimatta ei kysymystä voida paikallistaa vain Itämeren kysymykseksi, kuten jo aikaisemmin on mainittu. Ensiksikin on luonnollista, että näiden ulkopuolistenkin maiden kannatus ja mahdollinen sotilaallinenkin tuki tulee tällaisen tapauksen sattuessa omaan valtaryhmään kuuluvan riitapuolen osaksi. Missä määrin on todennäköistä, että voimakeinoin Ahvenanmaahan liitty-

vien kysymysten vuoksi ryhdytään, jätetään tässä lähemmin selvittelemättä. Meille riittää tässä yhteydessä toteamus, että oli pa hyökkäyksen tai toiminnan laatu mikä hyvänsä, kaikki Ahvenanmaahan kohdistuvat yritykset ja tästä mahdollisesti aiheutuvat selkkaukset ovat parhaiten vältettävissä silloin, kun Ahvenanmaa on Suomen hallussa ja Suomella on kaikki oikeudet tämän saariryhmän puolueettomuuden turvaamiseksi.

Paitsi Ahvenanmaan alueen, myös koko Suomen puolueettomuuden säilyttämisen kannalta katsoen on Ahvenanmaan sopimuksen hyöty siis täysin negatiivinen. Sopimusten loukkaaminen silloin, kun sen suorittajalla on voimaa takanaan, ei ole mikään harvinainen ilmiö nyt rauhankaan aikana, vielä vähemmän sodan uhkan tai sodan aikana. Ahvenanmaa linnoittamattomana on aivan kuin houkuttelemassa saariryhmän valloittamiseen sen toimesta, joka tällä teolla voi saavuttaa sotilaallisia etuja vastustajaansa nähden. Sopimuksen vuoksi Ahvenanmaa voi Itämerellä siten muodostaa mahdollisten selkkausten aiheen ja tällä tavoin vakavasti vaikeuttaa Suomen pyrkimyksiä säilyttää ehdottoman puolueettomuutensa.

E. Jälkikatsaus.

Ahvenanmaan sopimuksen teon vaikuttimena oli ennen kaikkea rauhan turvaaminen Itämerellä. Tuon sopimuksen sisältöön oli erityisesti Ruotsilla hyvin ratkaiseva osuus. On epäilemätöntä, että Ruotsi myöskin odotti tämän sopimuksen tuottavan sen turvallisuuden, jota sen sisältö edellyttää.

Tässä tutkielmassa on esitetty ne jo osittain yleisesti tunnetut tekijät, jotka asettavat sopimuksen merkityksen rauhan turvaamisen kannalta melko epäedulliseen valoon. Erityisesti sopimuksen takeiden arvoa on syytä vakavasti epäillä. Kuten tässä kirjoituksessa on jo osoitettu, tämä johtuu siitä, että mahdollisella sopimuksen rikkojalla on suuret edellytykset vallata Ahvenanmaa ja varmistaa asemaansa siellä, ennenkuin riittävän tehokkaat toimenpiteet puolueettomuuden turvaamiseksi ehtivät päästä vaikuttamaan. Joskin jo sopimusta laadittaessa nämä heikkoudet olivat nähtävissä, on sen takuuarvo nykyajan valtiollisten olo-

suhteiden vallitessa jo huomattavasti pienempi kuin silloin. Hyökkääjän mahdollisuuksia Ahvenanmaan valloittamiseen nopealla yllätyksellä suosii nykyään lisäksi eräs uusi tekijä, nimittäin ilmavoimien nopea kehitys sekä teknillisesti että taktilliseen käyttöön nähden. Ilmavoimien käytön periaatteeksihan on tullut massakäyttö. Lisäksi on todettava ilmavoimien käyttö joukkojen kuljetukseen, joka toimintatapa erityisesti tällaisessa tapauksessa, jolloin itse valloitettu alue on kokonaan puolustamaton, saattaa näytellä hyvinkin ratkaisevaa osaa.

Jo siinäkin tapauksessa, kun Ahvenanmaan puolueettomuuden loukkaus tapahtuu irrallisena, kytkeytymättä suurvaltojen väliin selkkauksiin, voi takuutoimenpiteisiin ryhtyminen jäädä hyvin hajanaiseksi ja heikoksi eleeksi. Vielä selvemmin tulee takuun heikkous esille silloin, kun syntyy senlaatuinen poliittinen tilanne, että eri valtaryhmien jännitys purkautuu sotatoimiksi. Kuten jo aikaisemmin on osoitettu, on ilmeistä, että jos Ahvenanmaan puolueettomuutta tällöin loukataan, ei Ahvenanmaan sopimuksen edellyttämiä puolueettomuuden turvaamiseksi välttämättömiä päätöksiä voida saada syntymään. Irralliset yritykset voivat vain vetää asianomaisen maan sotaan.

Ahvenanmaan säilyminen Suomen hallussa ei ole vain Suomen, vaan yhtä hyvin Ruotsinkin etujen mukaista. Se on molempien maiden sotilaallisista kysymyksistä ensiarvoisimpia. Mitä näiden maiden olisi tehtävä tämän kysymyksen hyväksi?

Ensimmäisenä on tietenkin otettava harkittavaksi *Ahvenanmaan sopimuksen tarkistaminen*. Sopimushan on laadittu toisilla edellytyksillä kuin mitkä nyt ovat olemassa. Edellä on jo viitattu siihen, kuinka suurvaltojen taisteluvoimien ja erikoisesti ilmavoimien nykyinen kehitys tekee sopimuksen takeiden arvon kyseenalaiseksi ja edellyttäisi tämän vuoksi sopimuksen tarkistusta. Myös yleisen poliittisen tilanteen valossa katsottuna ei takaajavaltioilla pitäisi olla sellaisia vastaväitteitä esitettävänä, joiden perusteella Suomen oikeus Ahvenanmaan linnoittamiseen voitaisiin katsoa sotivan rauhan säilyttämisen periaatetta vastaan. *Ruotsiin* nähden voitaneen olettaa, että sen johtavat miehet näkevät asian samalla tavoin kuin mekin. Linnoittamattomuus- ja neutralisoimissopimuksen pysyttämistä nykyisellään ei Ruot-

sisä voitanee vaatia muuten kuin epäiltäessä Suomen halua pysyä ehdottoman puolueettomana tai jos Ruotsi haluaisi pidättää itselleen vapaat kädet Ahvenanmaahan nähden valtiollisen tilanteen tarjotessa joskus mahdollisuuden v. 1921 kärsityn tappion korvaamiseen. *Venäjän* mahdollisia vaatimuksia nykyisen olotilan säilyttämiseksi ei voi asiallisesti perustella. Suomen asenne Venäjää vastaan ei voi olla hyökkäävä. Jos Venäjä ei halua ummistaa silmiään tältä tosiasialta, on sille myös selvää, että Ahvenanmaan linnoittaminen ja miehittäminen Suomen toimesta ei voi tulla Venäjälle miksikään uhkaksi. Venäjä tosin ei ole osallisena sopimuksessa, mutta se on antanut selvästi huomata, että Ahvenanmaan linnoittaminen olisi sille epäystävällinen teko. Tällainen tulkinta on tietenkin keinotekoinen, ja asia onkin käsitettävä niin, että niin kauan kuin Venäjä vastustaa Ahvenanmaan linnoittamista Suomen toimesta, se tapahtuu vain siksi, että se olisi epäedullista Venäjän Itämeren-politiikalle ja olisi rajoittavana tekijänä niille suunnitelluille, jotka sillä mahdollisesti on Itämerellä tapahtuviin sotatoimiin nähden.

Itämeren ulkopuolisiin valtoihin ja Saksaan nähden voitaneesanoa, että niille ei Ahvenanmaan sopimuksen korjaaminen voi olla miksikään vaaraksi. Tällähän toimenpiteellä vain vapautettaisiin nämä vallat siitä toisiin kohdistuvasta epäluulosta, mikä näillä mahdollisesti Ahvenanmaan valloittamisaikeisiin nähden on. Mikäli näiden valtojen suhtautuminen sopimuksen korjaamiseen on kielteinen, se riippuu vain siitä, minkä Itämeren maan intresseistä lähinnä on kysymys. Tältä kannalta katsoen voidaan olettaa nykyään esimerkiksi Venäjän ja Ranskan mielipiteiden käyvän yhteen tässäkin kysymyksessä.

Jos Ahvenanmaan sopimuksen takaaajavaltioiden voitaisiin odottaa vilpittömästi ajattelevan tätä kysymystä vain rauhan turvaamisen kannalta Itämeren alueella, ei näillä pitäisi olla asiallisia perusteita suhtautua Suomen edustamaan kantaan kielteisesti. *Antamalla Suomelle kaikki oikeudet valmistella ja järjestää Ahvenanmaan puolustus viedään rauhan asiaakin eteenpäin monta vertaa enemmän kuin jättämällä saariryhmä jokseenkin suojatommaksi, samalla oleellisesti pienentäen koko Suomen puolustusmahdollisuuksia.*

Jos Ruotsin ja Suomen lähentyminen saisi konkreettisempia muotoja kuin millaista vielä nykyisen »pohjoismaisen orientoitumisen» ohjelmaan kuuluva ystävällisten suhteiden kehittäminen on, voitaisiin Ahvenanmaan sopimuksen puitteissakin saada aikaan huomattavasti suurempi varmuus saarten puolueettomuuden takeeksi kuin nyt. Selvä kannanilmaisu Ruotsin taholta, että se yhdessä Suomen kanssa tulee asevoimin tukemaan Suomea sen joutuessa hyökkäyksen kohteeksi, osoittaisi pohjoismaiden, rauhan halustaan huolimatta, olevan valmiina tehokkaasti torjumaan puolueettomuuden loukkaukset. Tällöin hyökkääjä olisi jo ennakkolta tietoinen siitä, että sillä on näiden molempien maiden koko voima vastassaan. Tämä lisäisi Suomen ja samalla tietenkin Ruotsin mahdollisuuksia säilyä vakavissakin selkkauksissa puolueettomana. Ahvenanmaan kohtaloon tämä vaikuttaa jo sellaisenaankin, mutta jo välitön vaarakin olisi pienempi, koska näiden maiden aseellisten voimien yhteisesiintyminen tekisi Ahvenanmaan saarten valloittamisen ja hallussapidon vaikeaksi tehtäväksi suurvalloillekin. Sana »sotilasliitto» ei saisi säilyttää demokraatistakaan ja rauhan asiaa ajavaa valtiomiestä, silloin kun tuolla liittoutumisella on tarkoituksena vain puolustaa niitä oikeuksia, jotka näillä kansoilla jo ennestään on ja kun tämän liittoutumisen avulla on mahdollisuudet kaikkein tehokkaimmin välttää sota, jonka pelosta tuohon puolustusliittoon ei haluttaisi mennä.

Lähdeluettelo.

- Danielson-Kalmari, J. R.*, Ahvenanmaan asia vv. 1914—1920. Helsinki 1920.
Jung, Helge, Antingen — eller. Tukholma 1930.
Remsperger, Philip, Die Rechtslage des Alandsinseln. Leipzig 1933.
Söderhjelm, J. O., Demilitarisation et neutralisation des îles d'Åland en 1856 et 1921. Helsinki 1928.
Strömbäck, Helge, Sverige och Östersjön. Tukholma 1936.
Tingsten, Lars, Åland ur militärisk och politisk synpunkt från 1808 till våra dagar. Kungl. krigsvetenskaps-akademiens handlingar och tidskrift. Bihäfte nr 1. Tukholma 1925.
Ulkoasiainministeriö, Ahvenanmaankysymys. Kansainliiton neuvoston asettaman selostajakomissionin lausunto liitteineen.

Valtanen, V., Ahvenanmaan linnoittamisen strategista ja taktillista tarkastelua. Rannikkotyökistön vuosikirja. Helsinki 1936.
Vortisch, Friedrich, Die Alandfrage. Berlin 1933.
Allmänna försvarsföreningen, I Åland. Tukholma 1918.
1930 års Försvarskommission, Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende (I, VI). Tukholma 1935.
 Högerreservationen till Försvarskommissionens betänkande, Tukholma 1935.
 Upprustningen i Europa. Ny militär tidskrift, nr. 4. 1937.
 Sanoma- ja aikakauslehtien Ahvenanmaata sekä yleistä poliittista ja sotilaallista kehitystä käsitteleviä kirjoituksia.

Liite kirjoitukseen »Ahvenanmaan sotilaallinen ja sotilaspoliittinen asema».
 (Lyhennysote suomennoksesta.)

Ahvenanmaan saarten linnoittamattomuutta ja neutralisoimista koskeva sopimus, minkä Suomi on ratifioinut tammikuun 28 päivänä 1922.

Saksan Presidentti, Hänen Majesteettinsa Tanskan ja Islannin Kuningas, Viron Tasavallan Päämies, Suomen Tasavallan Presidentti, Ranskan Tasavallan Presidentti, Hänen Majesteettinsa Ison Britannian ja Irlannin Yhdistyneen Kuningaskunnan ja brittiläisten merentakaisien alueitten Kuningas, Intian Keisari, Hänen Majesteettinsa Italian Kuningas, Latvian Tasavallan Päämies, Puolan Valtionpäämies ja Hänen Majesteettinsa Ruotsin Kuningas, jotka ovat sopineet Kansainliiton neuvoston päätöksessään 24 päivältä kesäkuuta 1921 lausuman toivomuksen toteuttamisesta, mikä tarkoittaa Ahvenanmaan saarten linnoittamattomuutta ja neutralisoimista koskevan sopimuksen aikaansaamista asianosaisten valtain välillä, jotta saataisiin takeet siitä, etteivät nämä saaret koskaan tule aiheuttamaan vaaraa sotilaalliselta kannalta,

ovat tässä tarkoituksessa päättäneet täydentää sen sitoumuksen sisällystä, jonka Venäjä on antanut 30 päivänä maaliskuuta 1856 Parisissa solmittuun traktaattiin liitetyssä Ahvenanmaan saaria koskevassa sopimuksessa, mainittua sitoumusta kuitenkin loukkaamatta,

ja valtuutetuiksensa määränneet seuraavat henkilöt:

 -----

1 Artikla.

Suomi vahvistaa, sikäli kuin sen osalta saattaa olla tarpeellista, sen selityksen, jonka Venäjä on antanut Parisin traktaattiin 30 päivältä maaliskuuta 1856 liitettyssä Ahvenanmaan saaria koskevassa sopimuksessa, ja sitoutuu siis olemaan linnoittamatta Ahvenanmaan saariksi nimitettyä Suomen saariston osaa.

2 Artikla.

I. Nimityksellä Ahvenanmaan saaret tarkoitetaan tässä sopimuksessa kaikkia niitä saaria, luotoja ja kareja, jotka sijaitsevat seuraavien viivojen rajoittamalla vesialueella:

II. Ahvenanmaan saarten aluevesien katsotaan ulottuvan kolmen meripenikulman päähän edellämääritellyistä ainakin ajoittain vedenpinnan yläpuolella näkyvistä saarista, luodoista ja kareista matalanveden aikana; kuitenkin ei ole aluevesien katsottava missään kohdin ulottuvan tämän artiklan ensimmäisessä momentissa määrättyjen rajaviivain ulkopuolelle.

III. I momentissa määritellyt saaret, luodot ja karit ja II momentissa määrätty aluevedet yhteensä muodostavat sen »vyöhykkeen», johon seuraavia artikloja sovelletaan.

3 Artikla.

Älköön mitään sotilas- tai laivastorakennusta tai tukikohtaa, mitään sotilas-ilmailutoimen rakennusta tai tukikohtaa eikä mitään muutakaan sotatarkoitukseen käytettävää laitetta ylläpidettävä 2 artiklassa määrättyllä vyöhykkeellä tai sinne rakennettako.

4 Artikla.

Paitsi 7 artiklassa määrättyissä tapauksissa älkööt minkään vallan maa-, meri- tai ilmailuvoimat tunkeutuko 2 artiklassa määrättylle vyöhykkeelle tai siellä oleskelko; aseiden ja sotatarpeiden valmistus, tuonti, kauttakuljetus ja vienti ovat siellä nimenomaan kielletyt.

Rauhan aikana sovelletaan kuitenkin seuraavia määräyksiä:

a) paitsi Suomen tasavallassa voimassa olevien yleisten säännösten mukaan järjestyksen ja yleisen turvallisuuden säilyttämiseksi vyöhykkeellä tarvittavaa säännöllistä poliisihenkilökuntaa, Suomi voi poikkeuksellisten olosuhteiden vaatiessa viedä sinne ja väliaikaisesti siellä pitää muita sellaisia aseellisia voimia, jotka ovat välttämättömän tarpeelliset järjestyksen pitämiseksi.

b) Suomi pidättää itselleen niinkään oikeuden aika ajoin käyttää saaria tarkastamassa 1 tai 2 keveää vedenpinnalla kulkevaa sota-alusta, jotka voivat siinä tapauksessa ankkuroida väliaikaisesti niiden vesillä. Paitsi näitä laivoja saa Suomi, jos erikoisen tärkeät seikat vaativat, tuoda vyöhykkeen vesille ja siellä väliaikaisesti pitää muitakin vedenpinnalla kulkevia laivoja, joiden kantavuus ei missään tapauksessa saa olla suurempi kuin yhteensä 6,000 tonnia.

Suomen Hallitus ei saa myöntää lupaa tulla saaristoon ja siellä väliaikaisesti ankkuroida muuta kuin yhdelle jonkun muun vallan sotalaivalle.

c) Suomi saa antaa ilmasotavoimiensa lentää vyöhykkeen ylitse, mutta niiden maihin laskeminen on kielletty, paitsi pakottavassa hätätilassa,

5 Artikla.

Kielto sallimasta sotalaivan tulo 2 artiklassa mainitulle vyöhykkeelle tai siellä oleskelu ei vaikuta vapauteen kulkea rauhallisesti aluevesien lävitse, mikä läpikulku pysyy voimassaolevien kansainvälisten säännösten ja tapojen alaisena.

6 Artikla.

Sodan aikana pidetään 2 artiklassa mainittua vyöhykettä puolueettomana alueena, eikä sitä saa väliillisesti eikä välittömästi käyttää tarkoitukseen, joka on jossain yhteydessä sotilaallisten toimenpiteiden kanssa.

Kuitenkin on Suomen, jos Itämeri joutuu sodan piiriin, sallittu vyöhykkeen puolueettomuuden turvaamiseksi väliaikaisesti laskea miinoja tämän vesialueelle ja sitä varten ryhtyä sellaisiin laivastotoimenpiteisiin, jotka ovat aivan välttämättömiä.

Suomen on heti ilmoitettava tämä Kansainliiton neuvostolle.

7 Artikla.

I. Antaakseen tämän sopimuksen johdannossa mainitulle takeelle tarpeeksi tehoa, Korkeat Sopimuksentekijät kääntyvät joko erikseen tai yhteisesti Kansainliiton neuvoston puoleen, jotta neuvosto päättäisi mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä tämän sopimuksen määräysten voimassapitämisen turvaamiseksi tai sen loukkaamisen estämiseksi.

Korkeat Sopimuksentekijät sitoutuvat avustamaan toimenpiteissä, joihin neuvosto sitä varten päättää ryhdyttäväksi.

Kun neuvoston on tämän sitoumuksen täyttämiseksi tehtävä päätöksensä edellämäinnittujen olosuhteiden vallitessa, tulee neuvoston kutsua kokoukseen ne valtat, jotka ovat ottaneet osaa tähän sopimukseen, olivatpa ne liiton jäseniä tai ei. Tämän sopimuksen määräysten rikkomisesta syytetyn vallan edustajan antamaa ääntä ei oteta huomioon neuvoston päätökseen vaadittavaa yksimielisyyttä laskettaessa.

Jollei yksimielisyyttä voida saavuttaa, on jokainen Korkeista Sopimuksentekijöistä oikeutettu ryhtymään niihin toimenpiteisiin, jota neuvosto on $\frac{2}{3}$ enemmistöllä puoltanut, äänet laskettu huomioonottamatta tämän sopimuksen rikkomisesta syytetyn vallan edustajan antamaa ääntä.

II. Jos Ahvenanmaan saaria taikka niiden kautta Suomen mannermaata vastaan suunnattu äkillinen hyökkäys saattaisi vyöhykkeen puolueettomuuden vaaraan, on Suomen ryhdyttävä vyöhykkeellä tarpeellisiin toimenpiteisiin hyökkääjän pysäyttämiseksi tai torjumiseksi, siksi kunnes Korkeat Sopimuksentekijät tämän sopimuksen määräysten mukaisesti saattavat puuttua asiaan puolueettomuuden arvossapitämiseksi.

Suomen on heti ilmoitettava tämä neuvostolle.

8 Artikla.

Tämän sopimuksen määräykset pysyvät voimassa tapahtukoonpa Itämeren nykyisessä status quoossa mitä muutoksia tahansa.

9 Artikla.

Kansainliiton neuvostoa pyydetään saattamaan tämä sopimus liiton jäsenten tietoon, jotta kaikki yleisen rauhan vuoksi pitäisivät arvossa Ahvenanmaan saarilla, Suomen tasavallan erottamattomalla osalla, tämän sopimuksen määräysten

mukaista oikeudellista asemaa niihin sääntöihin kuuluvana, jotka tunnustetaan hallitusten toiminnan ohjeiksi.

Tämä sopimus voidaan Korkeiden Sopimuksentekijäin yksimielisellä suostumuksella esittää vallalle, joka ei ole sitä allekirjoittanut, mutta jonka myöntymys saattaa myöhemmin näyttää suotavalta, jotta sellainen valta muodollisesti siihen liittyisi.

10 Artikla.

Tämä sopimus on ratifioitava. Pöytäkirja on ratifioitava. Pöytäkirja ratifioimisasiakirjain ensimmäisestä tallettamisesta on laadittava, niin pian kuin sopimuksen allekirjoittaneiden valtain enemmistö, Suomi ja Ruotsi tähän enemmistöön luettuina, saavat tilaisuuden ryhtyä tallettamiseen.

Sopimus astuu voimaan jokaiseen valtaan nähden, joka on sen allekirjoittanut tai siihen liittyy, siitä ajasta lukien, jolloin valta on tallettanut ratifioimisasiakirjansa tai liittymiskirjansa.

Ratifioimisasiakirjat talletetaan Genèvessä Kansainliiton pysyvaisen sihteeristön haltuun; niinkään ovat mahdolliset liittymisasiakirjat sinne talletettavat.

Tämän vakuudeksi ovat täysivaltaiset edustajat allekirjoittaneet tämän sopimuksen ja varustaneet sen sineteillänsä.

Tehtiin Genèvessä 20 päivänä lokakuuta 1921 yksi ainoa kappale, joka on pidettävä tallessa Kansainliiton pysyvaisen sihteeristön arkistossa ja josta sihteeristön on toimitettava oikeaksitodistettu jäljennös kullekin sen allekirjoittaneelle vallalle.

(Signé)

(L. S.) Trautmann

(L. S.) H. A. Bernhof

(L. S.) Wenck

(L. S.) Ant. Piip

(L. S.) O. Enckell

(L. S.) R. Erich

(L. S.) Carl Enckell

(L. S.) Jean Gout

(L. S.) J. D. Gregory

(L. S.) A. Ricci-Busatti

(L. S.) M. Walters

(L. S.) S. Askenazy

(L. S.) Eric Trolle

(L. S.) E. Marks von Württemberg